

ב"ה

תשורה

משמחת הנישואין

של

נחום בנימין שלמה ומושקא רחל שיהיו

רביסקי

כ"א סיוון ה'תשע"ט

כפר חב"ד ב', ארץ הקודש

להערות והארות:
mgruzman57@gmail.com

פתח דבר

אנו מודים לה' על כל הטוב אשר גמלנו, ובחסדו הגדול זיכנו בנישואי צאצאינו, החתן התמים הרב **נחום בנימין שלמה** והכלה המהוללה מרת **מושקא רחל** שיחיו.

התודה והברכה לכל קרובי המשפחה, הידידים והמכרים, שהואילו לבוא לשמוח אתנו ביום שמחת לבבנו, ולברך את החתן והכלה שיחיו ואותנו כולנו בברכת מזל-טוב וחיים מאושרים בגשמיות וברוחניות. בשמחה ובטוב-לבב הננו בזה לכבד את המשתתפים בשמחתנו בתשורה - על-יסוד הנהגת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע בחתונת כ"ק אדמו"ר והרבנית הצדקנית.

נודעו בקודש - בין אנ"ש וה'תמימים' - ה'יחידויות' המיוחדות להן זכה סב הכלה שתחי', "הו"ח¹ אי"א נו"נ חו"ב בעל מידות עובד ומשכיל" הרב מאיר-צבי גרוזמן ע"ה, מראשי ישיבת 'תומכי תמימים' המרכזית בארץ הקודש, בהן שמע מהרבי ביטויים יחודיים אודות תפקידם של תלמידי ה'תמימים'. עם זאת, רוב הדברים שדוברו ב'יחידויות' אלו נשארו בגדר סוד.

לאחר פטירתו, נמצאו בארכיונו של הסבא רשימות² שכתב לעצמו בשעתו, מיד לאחר ה'יחידויות', בהם העלה על הכתב את תוכן דברי הרבי, בנוסף לטיוטות פתקאותיו. לרגל שמחת הנישואין בשעטו"מ, מתפרסמות כאן רשימות אלו לראשונה³.

(1) לשון כ"ק אדמו"ר במכתבו לאביו - ראה להלן עמ' 12.

(2) לע"ע נמצאו הרשימות מה'יחידויות' דתשכ"ז ודתשל"ג.

(3) מכתבי הרבי אליו - יצאו לאור (רובם) ב'תשורה' מחתונת הניג-גרוזמן, אדר תשע"ז.

כיוון שבחלקם של הדברים כתב הסבא רק את תוכן הדברים, במקומות הידועים לנו - הבאנו את ציטוט לשון הרבי כפי שחזר בהזדמנויות שונות. וזאת למודעי, שכיוון והרשימות מטושטשות הן, ולא כתבם אלא לעצמו, עבודת הפיענוח והעריכה שנעשתה על ידי המשפחה הינה ללא אחריות כלל.

נוסף לזה באים כאן:

- מכתבים שכתב הסבא למשפחתו בעת נסיעתו לרבי בשנת תשל"ג.
- רשימה שנמצאה בארכיונו, תיאור ותוכן קצר מתוך התוועדות ש"פ במדבר תשי"ד.
- רשימה שכתב לעצמו ביאור בדא"ח בעניין יחו"ע ויחו"ת.

○ ○ ○

בתחילת ה'תשורה':

- רשימה מ'יחידות' חו"כ להורי החתן שי'.
 - מספר צילומים מאגרות קודש ששלח הרבי למשפחות החתן והכלה שיחיו, חלקם מתפרסמים כאן לראשונה.
- ויהי רצון אשר תיכף ומיד ממש נזכה לקיום היעוד "מהרה ישמע . . . קול חתן וקול כלה" בגאולה האמיתית והשלימה, ומלכנו בראשנו.

משפחת גרוזמן
ראשון לציון, אה"ק

משפחת רביסקי
טורונטו, קנדה

כ"א סיון ה'תשע"ט

רשימה מ'יחידות חתן וכלה' של הרבי להורי החתן

ב"ה אורי לוי, שד"ט, תש"ט
 בער אויבערשטער זאל אייך בענטשען - יעדערן פון אייך, און אייך
 די צומען צוזאמען - אז איר זאלט (פארענדיקען) מאכען און
 פארענדיקען די הכנות צו בער חתונה אויף א גוטען אופן.
 אין הצלחה - ביקען אופן, אין א חסידישען אופן. און איר
 זאלט אויפזיין א קען צו צו יסודי התורה והמצוה,
 און איר זאלט מאכען אייביג די זיך, און אלעס וואס ארום
 אייך קען מצוה ותורה אור ... די חתונה זאל זיין געבען
 טובה ואושרת ... איך וועל אייך געבען - יעדערן פון אייך -
 2 דאלאר, אז אין בער טאג פון בער חתונה זאלט איר
 זאס געבען אויף צדקה צוזאמען מיט איינער איינער
 געלט ... מ'זאל הערען קטנות טובות ... (זאס האט
 בער טאטע געשיקט, ופ"ך אור:) א גרויסען ייטש כח.

ב"ה אורי לוי"ד שבט, תשל"ט

דער אויבערשטער זאל אייך בענטשען - יעדערן פון אייך, און
 אייך ביידעמען צוזאמען - אז איר זאלט (פארענדיקען) מאכען און
 פארענדיקען די הכנות צו דער חתונה אויף א גוטען אופן, און
 הצלחה דיקען אופן, און א חסידישען אופן. און איר זאלט אויפזיין
 א בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה, און איר זאלט מאכען
 ליכטיג בא זיך, און אלעס וואס ארום אייך בנר מצוה ותורה אור ...
 די חתונה זאל זיין בשעה טובה ומוצלחת ... איך וועל אייך געבען
 - יעדערן פון אייך - 2 דאלאר, אז אין דעם טאג פון דער חתונה
 זאלט איר דאס געבען אויף צדקה צוזאמען מיט אייערע אייגענע

געלט ... מ'זאל הערען בשורות טובות... (דאס¹ האט דער טאטע געשיקט, וכ"ק אמר:) א גרויסען יישר כח [= הקב"ה יברך אתכם - כל אחד מכם, ואת שניכם יחד - (שתסיימו) שתעשו ותסיימו את ההכנות לחתונה באופן טוב, ובאופן מוצלח, ובאופן חסידי. ותבנו בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה, ותעשו מואר אצלכם, ואצל הסובבים אתכם בנר מצוה ותורה אור... החתונה תהיה בשעה טובה ומוצלחת ... אני אתן לכם - לכל אחד מכם - 2 דולר, שביום החתונה תתנו זאת לצדקה יחד עם כספכם הפרטי... שנשמע בשורות טובות... (זה אבא שלח, וכ"ק אמר:) יישר כח גדול].

(1) הכלה [אם החתן] הגישה לרבי ספר מאביה [ר' יעקב גאנזבורג ע"ה, שנהג לשלוח לרבי ספרים עתיקים, והרבי חיבב זאת. ראה לדוג' אג"ק ח"ט עמ' רסב].

מכתב ברכה מהרבי לנישואי הורי החתן

ביסק- גאנזבורג-

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
Hyacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

ב"ה, ז' אדר תשל"ט
ברוקלין, נ.י.

האברך הווי"ח אי"א נו"נ וכו'
מוה' צבי יוסף שי'
וב"ג תי'

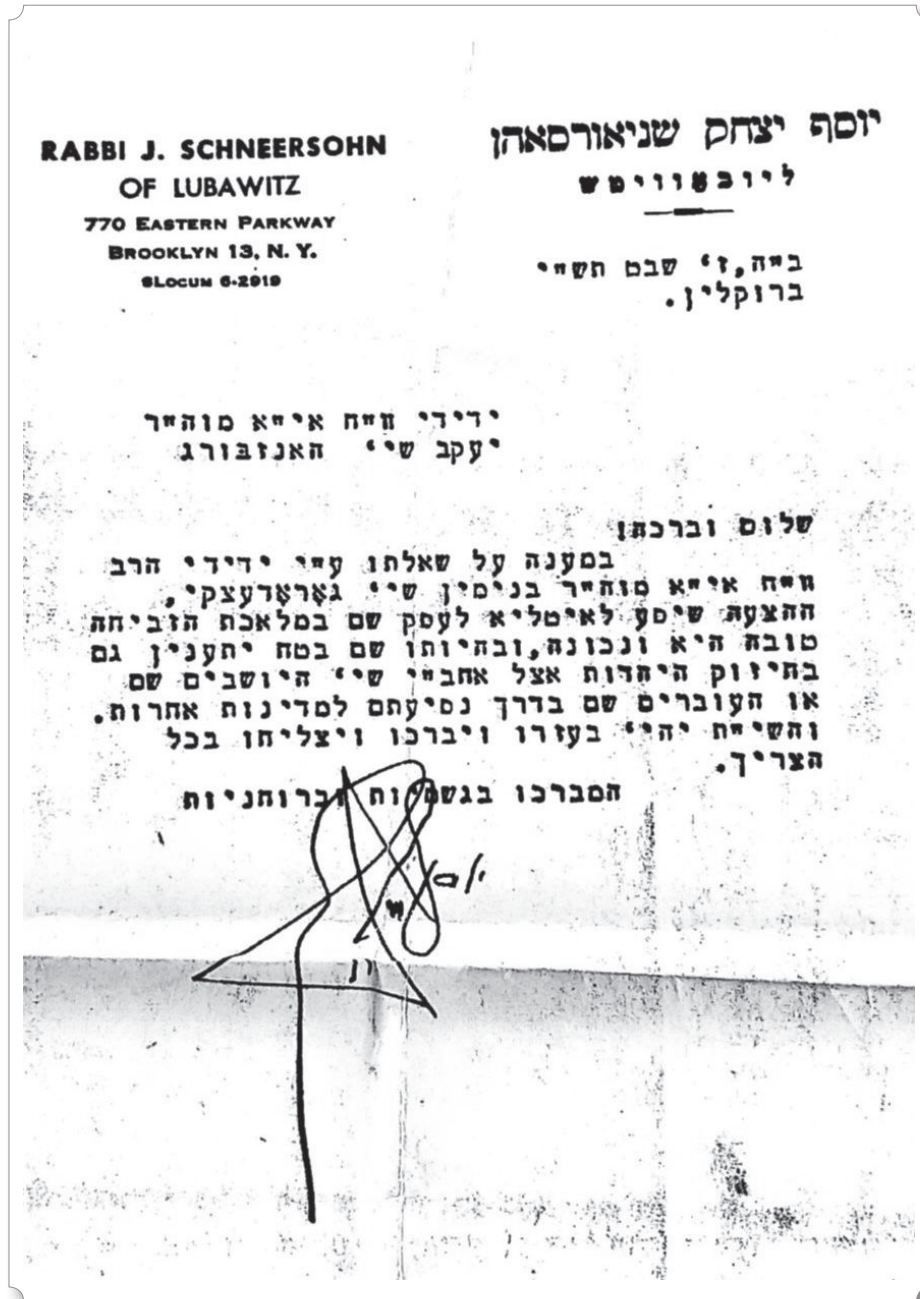
שלום וברכה!

במענה על ההודעה מקביעות זמן חתונתם
ליום כב' אדר הבע"ל,

הנני בזה להביע ברכתי ברכה מזל טוב
מזל טוב ושתהי' בשעה טובה ומוצלחה ויבנו בית
בישראל בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה
כפי שהם מוארים במאור שבחורה זוהי תורת החסידות,

בברכה מזל טוב
מזל טוב

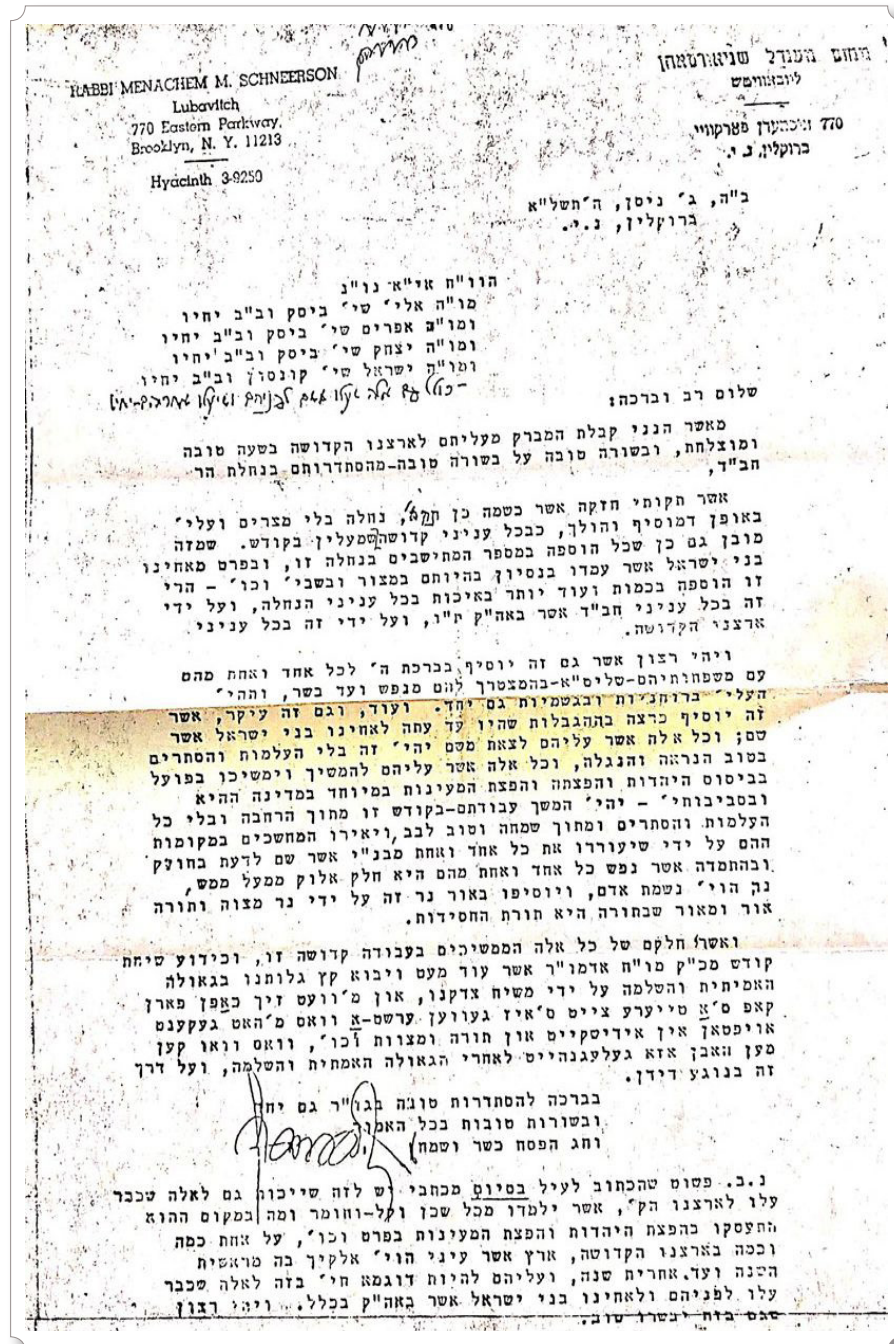
מכתב מהרבי הקודם לסב² החתן

(2) ר' יעקב גאנזבורג הנ"ל בהערה הקודמת. ב'שליחות' הזו לאיטליה פעל כיוכל שנים. ולהעיר שתאריך המכתב הוא ג' ימים קודם ההסתלקות ד' שבט.

מכתב מהרבי למשפחת³ אב החתן ביציאתם מאחורי מסך הברזל, בהגיעם להתיישב בארה"ק

(מובא כאן גם בקשר עם חגיגות היובל לנחלת הר חב"ד)

הוספת הרבי בכת"ק: כולל גם אלה שעלו משם לפנייהם ושיעלו אחריהם - יחיו

מכתב מהרבי הקודם לאב החתן
ובו מענה בנוגע לרשימות שהכניס לרבי
בביאור 'המפתח' שערך הרבי על ה'תניא'

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

בי"ה, ימי הסליחות, הי'חשמ"ג
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
כו' מו"ה צבי יוסף שי'

שלום וברכה!
מאשר הנני קבלת המכ"י, הפיי"נ והמצו"ב.
ולקראת השנה החדשה, הבאה עלינו ועל כל ישראל
לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי, לו ולכל אשר
לו, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומחוקה
בגשמיות ובוחניות.

בברכה אהר"ה דעצרת א. שניאורסאהן

נ.ב.

נהנתי לקרוא משי"כ בנוגע למפתח הענינים וכו',

ומתאים למשנ"ת ע"ד מטרות הקובצי הערות המתפרסמים
בכ"י - כדאי שישלח זה (לא הכל בבי"א, כמובן) לאי מהם,

וה' יצליחם בתי"ת בדו"ר.

הוספת הרבי בכתי"ק: להצלחה בעבוה"ק

ג' מכתבים של הרבי בקשר עם קישורי התנאים של סב הכלה, הרב מאיר צבי גרוזמן ע"ה

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ.י.

ב"ה, כ"ח ניסן תשט"ו
ברוקלין

האברך הו"ח אי"א נו"נ וכו'
מו"ה מאיר צבי שי

שלום וברכה!

לקראת חגיגת הקשו"ת שלו עם ב"ג חחי' בשעה
טובה ומוצלחת,

הנה יה"ר מהשי"ת שיהיו בשעה טובה ומוצלחת,
בין עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים
ד שבחורה זוהי תורת החסידות.

בברכה מזל טוב והרצחה
[Handwritten signature]

WITH THESE STICKERS YOUR MAIL WILL BE TRACKED AND DELIVERED TO THE ADDRESSEE.
С ЭТИМИ НАКЛЕЙКАМИ ВАША ПОЧТА БУДЕТ ПРОСЛЕЖИВАТЬСЯ И ДОСТАВЛЯТЬСЯ АДРЕСАТУ.

המכתב אליו
הוספת הרבי בכת"ק: ולהצלחה

גרוזמן-רמת גן ב'
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

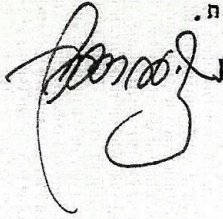
מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש
770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נוי"נ כו'
מוה"ר מרדכי שי'

ב"ה ג' א"ר תשט"ו
ברוקלין

שלום וברכה!
במענה על מכתבו מכ"ז ניסן, בו כותב אודות קשו"ת של בנו האברך ה"ח אי"א נוי"נ חו"ב בעל מדות עובד ומשכיל מאיר צבי שי' וההוצאות הקשורות בהכנות להחתונה, כנהוג באה"ק ח"ו, ואשר מרבני אנ"ש הבטיחו לו מצד כו', ופ"ן שאינני יודע מה הבטיחו כו'- בא אני בכחובים עמהם, ובכל אופן, והוא העיקר, הרי הי"ר שיעלה הזי"ג ליפה ולבנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מו"רים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות.

בברכת מזל טוב ולבשו"ט בכל הי"ל

AMT BE BEAL BA ORONIA MA WYU
BY WYALINIO JE EICSTOBER' AME GELLEN
KO LANE OM BEICKE MAE BE YLYCMEB
MEETICE WYEL YLEBE CI- WIMEB BIDE OMTA

125452

AMT BE BEAL BA ORONIA MA WYU
BY WYALINIO JE EICSTOBER' AME GELLEN

AMT BE BEAL BA ORONIA MA WYU
BY WYALINIO JE EICSTOBER' AME GELLEN

מכתב לאביו ר' מרדכי ע"ה

קסלמן=לוד
RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
לויבאוויטש
770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ.י.

ב"ה. א' חוהמ"פ תשט"ו
ברוקלין

הרהי"ח הווי"ח אי"א גוי"ב עוסק
בצ"צ טוה"ר שלמה חיים שי'

שלום וברכה!
מאשר הנני קבלת מכתבו מה' ניסן, ובטח נתקבל מכתבי
מענה על מכתבו הקודם שלו.

תי"ח על הכשו"ט אשר מצב בריאות בכו של הרטוב
כן תי"ח ומזל טוב בעד הקשו"ט של האברך מאיר צבי שלישי ויהי
שיהיו בשעה טובה ומוצלחת ולבנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה
כפי שהם מוארים במאור שבתורה ויהי תורת החסידות.

ולהודעתו אודות פדיון הבן של נכדו יוסף יצחק שלישי
ורני אכפול ברכותי שהוריו שיתנו יגדלוהו לתורה ולחופה ולמעשים
טובים.

בברכה
מפני קדושת המועד לא בא כ"ק אדמו"ר
שלישיא בעצמו על החתום, והנני חותם
בשם ה"ק.ו.י.
המוזכיר

מכתב למשפיעו הרב שלמה חיים קסלמן ע"ה

סקירה קצרה

אודות סב הכלה הגה"ח הרה"ת מאיר צבי גרוזמן ע"ה,
מראשי ישיבת 'תומכי תמימים' המרכזית בארץ הקודש

הרב מאיר צבי גרוזמן (או בכינויו: ר' מאנק'ע) ע"ה נולד בי"ז שבט ה'תרצ"ד בברית המועצות. כבן 9 נשלח ללמוד ב'חדרים' החב"דיים המחתרתיים בסמרקנד, שם ספג מהווי החיים החסידי בבתיהם של גדולי החסידים, דוגמת ר' ישראל נח"ע"ה בלניצקי ור' ניסן ע"ה נעמנוב.

כשיצאה משפחתו את בריה"מ ועלו לארץ הקודש, למד בישיבה בתל אביב אצל ר' שאול ע"ה ברוק, שדמותו וחינוכו הותירו עליו רושם חזק, ואחר כך, כשנתמנה ר' שלמה חיים ע"ה קסלמן למשפיע הישיבה, דבק בו והפך לתלמידו המובהק, חביבו ומקורבו. בהדרגת רש"ח השקיע עצמו ב'עבודה פנימית' - ב'אתכפיא' דקדקנית ובתפילה באריכות, תוך שמתעלה בלימוד ה'נגלה' אצל רבו הגאון ר' ברוך שמעון שניאורסאהן. בשנת תשי"ד החל למסור שיעורים ב'נגלה' בישיבה, ומיני אז התמסר להרבצת התורה בתלמידי ה'תמימים', בד בבד עם הדרכתם ב'דרכי החסידות', במשך למעלה מ-60 שנה. בנוסף לזאת התמסר לחיזוק העניינים הרוחניים בכפר חב"ד וכן לפעולות חסד בכל שנצרך.

דלת ביתו היתה פתוחה ביום ובלילה לכל הזקוק לעצה וסיוע בגשמיות וברוחניות ורבים היו הפונים, מהכפר ומחוצה לו, תלמידים בהווה ובעבר, רבנים ועסקנים, שלוחים ומקורביהם, ולעיתים גם שלא מאנ"ש.

במשך השנים שימש גם כחבר הנהלה ב'תלמוד תורה' בכפר חב"ד⁵, וכן התעסק בעידודו הנמרץ של הרבי בהתקנת גנרטור שסיפק חשמל עצמאי לכפר חב"ד בשבת, על מנת להימנע משימוש בחשמל המיוצר תוך חילול שבת.⁶

בהסכמת הרבי הדפיס את ספרו 'אמרי צבי', הכולל את שיעוריו המעמיקים בש"ס וברמב"ם.

ר' מאנק'ע היה לאחת מדמויות ההוד החשובות בארץ הקודש, והפך לסמל של 'עבודה פנימית' ביגיעה, כשהוא משקיע את כל כוחו באריכות התפילה מידי יום ביומו, בלימוד התורה והרבצתה ובהארת פניו התדירה לכל אדם.

בי"ז טבת ה'תשע"ז נלב"ע, כשהוא מותיר אחריו משפחה מפוארת של 'שלוחים' ומשמשים בקודש במוסדות הרבי ועבודת הכלל.

לאורך ה'תשורה' מכונה הרב גרוזמן ע"ה, סב הכלה, בכינוי - 'סבא'.

(4) ראה הרחבה להלן עמ' 16-17.

(5) וראה להלן ביחידות מתשל"ג.

(6) וראה להלן ביחידות מתשכ"ז.

תשרי תשכ"א

ה'יחידות' הראשונה של סבא אצל הרבי התקיימה בחודש תשרי תשכ"א, במהלך נסיעת ה'צ'ארטר' הראשון מארץ הקודש. כפי הסדר אז, נכנס סבא לרבי הן בתחילת החודש והן בסופו. לעת עתה לא הגיעה לידינו רשימה מ'יחידות' אלו, נביא כאן את הידוע לנו אודותם:

- ה'יחידות' הראשונה היתה ארוכה, לערך 18 דקות, ודובר בה בעיקר בעניינים פרטיים בעבודת ה'.

- הרבי⁷ אמר לו ב'יחידות' זאת שעל ידי שיתמסר לעבודה בישיבה, על ידי זה יצליח בכל ענייניו הפרטיים.

- כמו כן⁸ הורה לו הרבי לחשוב אותיות משניות ותניא בלכתו ברחוב.

אודות נסיעה זו סיפר סבא ל'כפר חב"ד"⁹:

"...מובן שעסקנו בהכנות רוחניות רבות לקראת הנסיעה הראשונה אל הרבי, כל אחד לפי ענייניו. ראשית, התרגשות עצומה אפפה את כולנו, כאשר לאחר השתוקקות רבה במשך כמה וכמה שנים, זוכים סוף סוף להגשים את החלום שעד אז לא היתה שום אפשרות להגשימו, גם בגלל שהטיסה לאמריקה עלתה הון רב במושגי הימים ההם, כמעט משכורת של חצי שנה. (וגם השגת המימון לטיסה לצ'ארטר היתה כרוכה בקשיים רבים). אבל העיקר הוא שהנסיעה לרבי היא דבר שהתכוננו לו כל החיים, והנה החלום מתגשם.

ההכנות לנסיעה התמקדו בהקפדות להיות יהודי יותר חסידי, לשמור עוד יותר על כל המחשבות, הדיבורים והמעשים שיהיו בתכלית הקדושה והטהרה, ולהיות שקוע עוד יותר בכל מה שהחסידות תובעת מאיתנו. המשפיע ר' שלמה חיים קסלמן ע"ה עודד חזק את הנוסעים לערוך את ההכנות הרוחניות הראויות. הוא היה מדגיש שצריכים לדעת שנסיעה לרבי היא עניין רוחני לגמרי והיה מספר על החסידים הראשונים שעסקו בהכנות רבות לקראת נסיעתם לרבי, 'שישה חודשים בשמן המור' שזה מרירות על העניינים הבלתי רצויים וכולי. והיו שהתעכבו אפילו שנה שלימה ויותר, עד שנסעו לרבי.

(7) ראה להלן בעמ' 20.

(8) להלן עמ' 21.

(9) ראה גיליון 1691, מתוך ראיון שהתפרסם באלול תש"ע לרגל יובל שנים לצ'ארטר.

...אני נזכר בהתלהבות הגדולה של אנ"ש בפאריס, כשבאו לקבל את פנינו במהלך חניית הביניים. היה שם זקן החסידים, ר' ישראל־נח 'הגדול' ע"ה (ראה מסגרת). שמעתי מר' שלמה־חיים שבשנות בחרותו היה ר' ישראל־נח מתפלל באריכות ובדבקות עצומה, עד שהיה מתעלף מרוב התרגשותו. עד שהרבי הרש"ב נ"ע אמר לו שעניינו הוא 'בירור' בדרך 'מלמעלה למטה' על־ידי לימוד התורה, ולא בדרך 'מלמטה למעלה' על־ידי עבודת התפילה. אבל בכלל היה ר' ישראל־נח בעל רגש עצום, וזה התבטא גם בשמחתו הגדולה בראותו אותנו נוסעים לרבי.

**החסיד ר' ישראל נח בלניצקי [המכונה גם: ר' ישראל נח הגדול],
הסבא רבא של החתן [אב אם אימו, אשת הר' יעקב גאנזבורג ע"ה]**

היכרותו של סבא ר' ישראל נח התחילה עוד בהיותו כבן עשר, כששהה עם משפחתו בעיר סמרקנד, אז היה מתפלל ב"ר' ישראל נח'ס מניין", כפי שסיפר לימים:

"בשבתות נהגתי לבוא לביתו של ר' ישראל נח, בכדי לראות את החסידים מתפללים ב'עבודה'. ר' ישראל נח עצמו היה מתפלל במניין הראשון שהחל בשעה 9 והסתיים ב־11. רק לאחר שהסתיים המניין ראשון, החל המניין של ה'עובדים'.

"במניין זה שררה אוירה עילאית. בעת התפילות איש לא שת ליבו לסבל היום־יומי; החסידים שהתחנכו בישיבת תומכי־תמימים בליובאוויטש, היו שקועים בתפילתם כמו בימים הטובים. הבית היה בן חדר אחד, ולפניו פרוזדור צר וקטן. בתוך החדר עמדה מכונת אריגה, ממנה ר' ישראל נח התפרנס בדוחק. המכונה תפסה רבע מהחדר, ואילו בצידי החדר עמדו מיטות. בזמן שה'עובדים' התפללו, ישבו ר' ישראל נח ורעייתו סביב שולחן צר לסעודת שבת. ובתווך, במקום שנותר בין המיטות המכונה והשולחן, נדחסו כחמשה עשר חסידים שהתפללו באריכות ובדביקות".

סבא זכר היטב גם את תפילתו של ר' ישראל נח. "ר' ישראל נח לא התפלל באריכות כל כך, מפני הוראתו של הרבי נ"ע אליו [ראה בפנים]. אבל מובן שהיתה זו 'תפילה של חסיד'... ישנה קלטת של ר' ישראל נח, איך שמתפלל. אבל זה כבר כשהיה ממש מבוגר, כך נראה, זו כבר לא התפילה כמו שהיתה אז..."

למעשה, לר' ישראל נח היה חלק חשוב בהצלחת משפחתו של סבא להימלט מגבולות השלטון הסובייטי ולעלות לארץ הקודש. "ההוצאות בבריחה זו היו גדולות", סיפר פעם סבא. "ראשית היה צריך לשלם על הנסיעה עד לבוב, ושם לשלם על מסמכים מזויפים ועוד. המצב הכלכלי של משפחתנו בזמן המלחמה היה בכי רע, ומכיוון שכך, אבא - ר' מרדכי - לא הצטרף לנוסעים ללבוב. כשר' ישראל נח שמע שאיננו נוסעים, פנה לאבא ושיכנע אותו כי כדאי לו להגיע ללבוב, שם כבר ידאגו לו למימון הנסיעה. בזכות השפעתו זו, יצאנו ללבוב ומשם הצלחנו לצאת מברית המועצות, ולהשתחרר לתמיד מהעול הקומוניסטי".

כמו כן במהלך נסיעתו בהשתדלותו אודות הגנרטור*, נפגש סבא עם ר' ישראל נח ונעזר בו.

(* ראה לעיל בסקירה עמ' 14.)

...המאמר 'לך אמר לבי' היה המאמר הראשון ששמענו מהרבי, כשאנו רואים את פני קודשו בשעת מעשה. אני זוכר מאז היטב את תוכן כל המאמר. מבואר שם העניין של עבודת פנימיות הלב, שעל ידי זה מגיעים לפנימיות האלקות. והרבי מסביר שבזה גופא יש שתי דרגות - הארת נקודת הלב, ועצם נקודת הלב. ומבאר שדווקא הארת נקודת הלב פועלת את זיכוכ הבשר הגשמי. יש הבדל עצום בין לימוד מאמר של הרבי מתוך הכתב לשמיעת מאמר כשאתה עומד מול הרבי והוא מדבר אליך באופן של 'פנים בפנים'. אבל אי אפשר לתאר את זה במילים, ובוודאי לא כשמספרים זאת בשביל כתבה בעיתון... אחרי שמחת תורה הודיעו מהמזכירות לנציגי האורחים שניתנת להם רשות לקבל הקלטה של המאמר הזה (באותן שנים עדיין חל האיסור להקליט את ההתוועדויות של הרבי), ואחר כך כולנו שמענו שוב את המאמר הזה בהתרגשות מחודשת.

היחידות הראשונה שלי היתה בעשרת ימי תשובה. סדר ה'יחידות' התחיל בשמונה בערב, אבל אני נכנסתי רק קרוב לשמונה בבוקר, אחרי כ־12 שעות המתנה. מעבר לכל ההכנות הרוחניות, הייתי כל הלילה במתח עצום. בשעת בוקר מוקדמת, כשקלטתי לפי המספרים מתי בערך אכנס לרבי, החלטתי להתפלל שחרית. הרגשתי שאחר כך לא אוכל להתפלל בכלל...

לא אוכל לספר כאן על כל מה שדובר בעת ה'יחידות', כי רוב העניינים עסקו בנושאים של 'עבודה פנימית'. אוכל לומר רק שיצאתי מה'יחידות' עם הרגשה מוזרה

וקשה מאוד. בחיים לא הרגשתי דבר כזה. עד כמה שהדבר יישמע לא הגיוני, יצאתי מאוכזב מאוד. אחרי כל המכתבים¹⁰ שקיבלתי מהרבי בשנות היו"דים, מכתבים שהעניקו לי יחס מאוד אישי ומקרב, ציפיתי לקבל מהרבי ב'יחידות' יחס אבהי, וזה בכלל לא מה שקיבלתי.

ידוע אצל חסידים שה'יחידות' הראשונה קובעת את סדר העבודה שלך לכל החיים, ובאמת חיכיתי לרגע הזה כל החיים, ובסוף לא הרגשתי כך. במשך כל ה'יחידות' הרבי היה מאוד 'רשמי', אם אפשר להתבטא כך, וסבר פניו היה חמור מאוד (אחר כך למדתי שזה היחס שהרבי נותן תמיד לחסידים בעת ה'יחידות'). וגם כשאמר איזה משפט בנימה של קירוב, ואפילו שלח לעברי חיוך קל, זה היה בתוך האווירה המאוד רצינית. תוכן הדברים היה מאוד 'פנימי' ובסגנון מאוד מקרב, אבל טון הדיבור היה מאוד רציני ומאויים וזה מה שעשה עלי רושם קשה מאוד.

בקיצור, הרגשתי כמו אחד ש'חטף שוק'. בבת אחת הרבי העביר אותי מעולם אחד לעולם אחר. אי אפשר להסביר את זה. כשיצאתי מה'יחידות' הלכתי לבית גיסי, הרב פייבל רימלר, עליתי על מיטתי, התכסיתי בשמיכה ופרצתי בבכי איום ונורא. אינני זוכר איזה מקרה בחיי שבכיתי כמו שבכיתי אז. אחרי חצי שעה או שעה קמתי וחיפשתי אדם שאוכל לדבר איתו, מישהו שיפתח לי את המוח. פגשתי את הרב שמואל חפר, שנכנס אחריי ל'יחידות'. הוא סיפר לי שבהיותו ב'יחידות' התלונן לפני הרבי שכל הזמן השתוקק לנסוע לרבי וכשהוא כבר כאן הוא לא מרגיש שום דבר... למעשה, אפשר לומר שהיו לנו תחושות דומות, רק שהוא העז להגיד זאת לרבי. והרבי ענה לו שבמקום שיש בו גילוי אור הכי נעלה, שם נמצא ההעלם וההסתר הכי גדול. הדברים האלה קצת ניחמו אותי, לפחות אני לא היחיד שמרגיש ככה. והרבי בעצמו מבין את זה...

ה'יחידות' השניה שלי באותו תשרי, שכבר היתה אחרי שמחת תורה, היתה קצת שונה. הפעם כבר הרגשתי יותר קרוב, ובכלל הרבי היה נראה אחרת. אחד הדברים שעליהם דובר ב'יחידות' הזו היתה הדרישה של הרבי שתלמידי הישיבה יכתבו פלפולים בחסידות. טענתי שאינני יודע איך בחורים יצליחו להכין פלפולים בחסידות והרבי שאל אותי: 'אז למה כאן הבחורים כן מצליחים?', אמרתי שנראה לי שהמערכת בראשות הרב יואל כהן מסייעת רבות בעבודה של הכנת הפלפולים, אבל הרבי אמר לי שזה לא דווקא. והראיה: יש כאן בחור שכתב משהו בחסידות והמערכת עיכבה את הדפסת הדברים מאחר

שלא הסכימה עם תוכנם, אבל הבחור עמד על שלו ורצה שידפיסו את הדברים כפי שהוא כתב, ובגלל זה התעכבה הדפסת הקובץ.

באחת ההתוועדויות באותו תשרי כמדומני היתה שיחת קודש שנאמרה בטון חמור סבר ורציני מאוד, והרבי הסביר אז (התוכן) שהתשובות שנותנים ב'יחידות' הן 'אותיות עצמיות'. וזה שהדברים מלובשים בטעם ודעת ויש תשובה שמובנת בשכל האדם, הוא רק מכיוון שה'אותיות העצמיות' צריכות להתלבש בתור מענה על השאלה...

בכלל, כל העניינים מצד הרבי היו באופן מאוד מאוד רציני. אפילו לימוד הניגון 'אתה בחרתנו', שמטבע הדברים היה יותר באופן של 'קירוב', עדיין היה בסגנון של 'רוממות'. אבל אין מה לומר: זה היה תענוג עילאי לשמוע את קולו של הרבי בעת שלימד את הניגון.

פרט מעניין שהבחנתי בו: כשהרבי חילק 'משקה' לכל מי שמקבל על עצמו הוספה בלימוד החסידות, הרבי עמד על הספסל וכל הזמן נזהר לעמוד כשפניו לכיוון ארון הקודש. הכינו הרבה בקבוקי יי"ש. כולם הגישו כוסיות והרבי מזג להם. החסידים עמדו מכל הצדדים והרבי היה צריך להסתובב לכמה כיוונים, ותמיד עשה זאת באופן שפניו יישארו מכוונות למזרח. מובן שזה היה קשה מאוד ובאמת היו כיוונים שהרבי לא היה יכול להסתובב אליהם."

עוד סיפר סבא מנסיעה זו:

"בהתוועדות של ליל שמחת תורה שאל הרבי את אחר האורחים האם כבר עשה קידוש. אותו אורח נהג רק יום טוב אחד, והשיב שעשה הבדלה. הרבי היה לא מרוצה מתשובתו, ושאל, 'מדוע אומר זאת בפרהסיא?!'"

ופעם סיפר:

"ב'יחידות' הכללית לתושבי כפר חב"ד היו נוכחים לערך שני מניינים, וזכורני שהיה דבר מבהיל, בדבריו של הרבי היתה משמעות כמו שמעביר איזה מסר ששמע מהרבי הקודם ב'אוהל'. איני זוכר בדיוק את הביטוי ואת המדובר, אך אני זוכר היטב שזו היתה התבטאות מבהילה מאוד."

כשחזר סבא מנסיעתו זו, בקש ר' שלום פלדמן ע"ה לשמוע ממנו 'מה ראה'. את תשובתו המיוחדת של סבא נהג ר' שלום לחזור בהתוועדויות רבות:
"ראיתי יהודי, שעובד את הקב"ה באופן של 'בכל מאודך', במשך עשרים וארבע שעות ביממה."

תשרי תשכ"ז

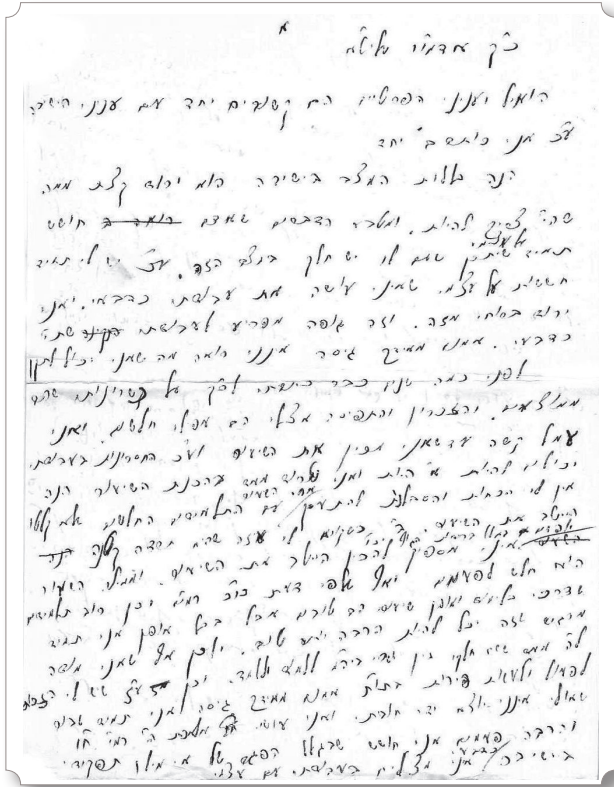
'יחידות' א'

ב'פתקה' של סבא:

כ"ק אדמו"ר שליט"א

הואיל וענייני הפרטיים הם קשורים יחד עם ענייני הישיבה על כן אני כותבם יחד.

הנה כללות המצב בישיבה הוא ירוד קצת ממה שהיה צריך להיות, ומטבע הדברים שאדם חושש תמיד על עצמו שיתכן שגם לו יש חלק במצב הזה, על כן יש לי תמיד חששות על עצמי שאיני עושה את עבודתי כדבעי, ואני ירוד ברוחי מזה. וזה גופא מפריע לעבודתי שתהי' כדבעי. אמנם מאידך גיסא אינני רואה מה שאני יכול לתקן.

לפני כמה שנים כבר כתבתי לכ"ק על כשרונותי שהם ממוצעים. והזכרון והתפיסה אצלי הם אפילו חלשים. ואני עמל קשה עד שאני מכין את השיעור. ועל כן החסרונות בעבודתי יכולים להיות: א'. היות ואני טרוד מאד בהכנת השיעור הנה אין לי הכוחות והסבלנות להתעסק אחר השיעור עם התלמידים החלשים שלא קלטו היטב את השיעור. ב'. כשקורה לי איזה שהיא טרדה קטנה ולפעמים בגלל בריאות הגוף וכו' איני מספיק להכין היטב את השיעור. וממילא השיעור הוא חלש לפעמים ואף שלפי דעת כמה וכמה רמ"ם וכן רוב תלמידים שדרכי בלימוד ואופן שיעורייהם טובים אבל בכל אופן אני תמיד מרגיש שזה יכל להיות הרבה יותר טוב. ולכן אף שאני מודה לה' מאד ששם חלקי בין יושבי בית המדרש ללמוד וללמד. וכן על זה שיש לי הזכות לפעול ולעשות פירות בתומכי תמימים אמנם מאידך גיסא אני תמיד שבור שאולי אינני יוצא ידי חובתי ואני עושה את מלאכת ה' רמיה ח"ו והרבה פעמים אני חושש שבגלל הפגם של אי מילוי תפקידי בישיבה כדבעי איני מצליח בעבודתי עם עצמי להיות כמו שיהודי צריך להיות כי כך אמר לי כ"ק ביחידות הראשונה שע"י שאתמסר לעבודת הישיבה אצליה בכל עניני הפרטים.

והנה מצבי הרוחני בכלל הוא מאד לא יציב. יש זמנים שאני לומד קצת דא"ח ומתפלל קצת ולפעמים מצליח להתקשר ולחיות בתיבות התפילה ולהתעורר ברגש של תשובה וכדומה בעיקר זה בחודשי תשרי וניסן אמנם כשמתחיל זמן הלימוד בישיבה אני נכנס בהלימוד ואיני יכול להתרכז לשמוע אפילו פירוש המילות וממילא הנני נעשה ריק מכל בלי שום חיות יהודי וכו' וכך כבר נמשך הרבה שנים ואיני מצליח להעמיד את עצמי במצב תקין ולפעמים המניעות באות גם מבחינת בריאות הגוף אבל כאמור שהרבה פעמים נדמה לי שחוץ מהסיבה הגשמית שבזה הנה יש איזהו חיסרון או פגם רוחני שזה מעכב אותי מלהיות במצב כדבעי.

והנה זה שאיני עומד במצב תקין מבחינה רוחנית הנה חוץ מהחיסרון הפרטי שבזה הנה זה גם חיסרון גדול בישיבה דברך כלל יש כמה וכמה תלמידים מסוימים שבאים אלי להתיעץ וכמה וכמה ענינים רוחניים ומפעם לפעם הנני מתוועד עם התלמידים. והנה כשאני במצב כדבעי לפי ערך הנה דבריי משפיעים עליהם הרבה וזה תועלת גדולה בישיבה. אבל כשאני כדבעי איני יכול לדבר איתם ואיני יכול להכניס בהם שום חיות וכו' וזה חיסרון גדול בישיבה ולכן הנה הרבה פעמים אני נבוך דמצד אחד אני צריך להתמסר לגמרי ללימוד הנגלה היות וזה כל כך טובת הישיבה אמנם מאידך גיסא זה גם חיסרון גדול ויתכן מאד שהחיסרון הזה הוא יותר גדול מההפסד של אי התמסרות להלימוד.

כן אני מסתפק אם שייך על זה מה שמבואר כמה פעמים בדא"ח שזה שיקדיש זמן על לימוד דא"ח ותפילה לא יחסר לו בעסקו הגשמי אם זה שייך כאן שאף שאתמסר גם לתפילה וכו' מכל מקום זה לא יחסר בהצלחת הכנת השיעורים וכו'.

הנה סיבת המצב הירוד בישיבה לפי ראות עיניי הוא בכללות שני דברים. א'. שחסר אצלינו בישיבה ה[לימוד] 'שלא לשמה' מה שנמצא בישיבות אחרות. ב'. שנמצאים אצלינו בחורים שלא מחזיקים אותם בשביל ללמוד אלא בשביל שלא יתקלקלו והנה אף שמצד אחד זה טובה גדולה עבורם אמנם זה מוריד את כללות רוח הלימוד בישיבה ולפעמים יש כאלו שהיו יכולים להיות שייך ללימוד, מפסיקים ללמוד ולפעמים אפילו מתקלקלים. וכו'.

מובן שאם היו נמצאים מחנכים - דהיינו רמ"ם משפיעים ומשגיח - יותר טובים מאלו שנמצאים, אשר יתכן שהיו יכולים לתקן את המצב. אמנם לפי דעתי שלעת עתה אי אפשר למצוא אותם.

ואני שואל בזה את דעת כ"ק איזה שהיא עצה איך לתקן את המצב הכללי בזה.

ביחידות הראשונה אמר לי כ"ק שאחשוב אותיות משניות ותניא עוסק בלכתי ברחוב הנה מזמן לזמן אני מקיים זאת אמנם בזמנים שאני הרבה בהלימוד הנה בדרך כלל אני חושב תמיד בהעניינים שאני עוסק בהם הנה אני שואל אם גם זה בכלל הדברים של כ"ק או שהכוונה דווקא אותיות תניא או משניות.

[...]

זוגתי חי' צבי' בת שאשא רייזל יוכבד בקשה אותי מאד שאזכיר אותה בשעת היחידות שתפקד בפרי בטן.

[...]

המצב בענין המגבית על הגנרטור כאן הוא חלש כי אני מתקשה למצוא אנשים שיעזרו לי בזה ולעת עתה יש לי סה"כ קרוב ל 1300 דולר וגם זה בזכות שר' חייקל חנין שי' יצא איתי כמה פעמים. וכן ר' מנדל שמטוב הבטיח לי קצת לעזור בזה אמנם איני רואה שאוכל לעשות כאן את הסכום הדרוש לי ועל כן איני יודע מה יהי' לבסוף. הרבה שואלים שלכאורה הדבר הזה שייך לוועד הכפר והם אם רק היו רוצים היו יכולים גם להשיג כספים שם. ושם אינם רוצים להתעסק כלל בזה ואפילו את הששת אלפים לי' שהיו אצל ר' שמרי' גורארי' אינם רוצים להחזיר.

בערב יום הכיפורים קיבלתי מכתב¹¹ מהת' [...] עם העתק ממכתב שהוא שלח לכ"ק בשם תלמידי הישיבה על מצבה של הישיבה ולבסוף במכתבו אלי הוא מסיים שם שעל המכתב שהוא שלח לכ"ק לא הדביק מספיק בולים ויתכן שזה יגיע מאוחר לכ"ק ועל כן הוא מבקש שאני יכניס את ההעתק שהוא שלח אלי. אמנם היות שלפי דעתי יש שם גוזמאות איני יודע אם אני צריך להכניס את המכתב. אבל כיוון שבין כה וכה יגיע המכתב לכ"ק ויתכן שאני יכול להבהיר על כמה פרטים שבו על כן אני שואל אם להגיש את המכתב או לא.

הנה בשנה האחרונה נפל לי ברעיוני מפני כמה וכמה טעמים שונים וכל פעם נופלים טעמים אחרים על זה חיוביים ושלייליים לרשום את שיעוריי בישיבה ולהדפיסם ורשמתי את שיעוריי למסכתא שבת וכמעט שיש לי ספר מוכן לדפוס (בגלל התעסקותי בעניין הגנרטור לא גמרתי את זה) הנה לא אפרט הטעמים כי ייתכן שאין בהם ממש ורק אני שואל אם יש לחשוב מחשבה כזו בכלל. או לא.

o o o

דברי הרבי:

בנוגע למחשבות והחששות - הנה ידוע שכל מחשבה שנמשכת הרבה זמן ולא מביאה שום תועלת זה סימן שזה מצד היצר הרע כדי לבלבל אותו. וכידוע כבר מהרבי הקודם,

11) בקשר לזה סיפר סבא את הפרטים הבאים: "היה בישיבה בחור שנגע לו הבעיות בישיבה, והיה מרבה לתבוע ממני, מדוע לא מיידעים את הרבי במצב. כשנסעתי לתשרי בתשכ"ז, הפציר בי שכעת זו ההזדמנות שאמסור לרבי את הדבר. עניתי לו שאני לא מסכים עם כל מה שחושב, ולכן אני לא אכתוב. אבל אם הוא רוצה, שיכתוב בעצמו ושהרבי יענה לי ביחידות. ושישלח לי העתק מהמכתב לפני שאני נכנס. בפועל, בעשרת ימי תשובה הגיע אליי מכתבו, וכתב לי גם כן שכנראה לרבי המכתב לא הגיע, כיוון שלא היה מספיק בולים, ולכן שאכניס בעצמי. התלבטתי מאוד. זה הרי מה שלא רציתי... בסופו של דבר החלטתי לשאול את הרבי בעצמו. נכנסתי לרבי עם המכתב שלו בכיס, ושאלתי בפתק שלי, שכיוון שאני לא מסכים עם מה שהוא כותב, האם עלי להגיש את מכתבו" [וראה להלן הע' 13].

שגם מחשבה טובה בלי 'בכך' זה כלום, וכל שכן מחשבה ב[עניין] לא טוב. אז צריכים לראות, אם זה מביא תועלת לאלתר אז צריכים לתקן, ואם לא אז להסיח את הדעת מזה. בענין הזיכרון והתפיסה - אין זה נכון, זה גם יותר טוב ממוצע, ולטוב אין שיעור.

בענין ה[לימוד] 'שלא לשמה'¹² הנה צריכים לראות שיהיה ה'שלא לשמה'. ולא מדברים כאן על 'שלא לשמה' סתם, אלא צריכים להסביר, שאם רוצים להבין חסידות מוכרחים לדעת 'נגלה'. וכך מבאר אדמו"ר הזקן בליקוטי תורה, שכדי להבין את סודות התורה בגן עדן צריכים ללמוד 'נגלה' דתורה. וזה שראינו שהיו שידעו הרבה בענין אחד דתורה, זה היו יוצאים מהכלל. ו'התורה על הרוב תדבר'.

לאו שעוסקים בעסקנות בהפצת המעיינות ('ופרצת') צריכים להסביר להם שדבריהם לא יתקבלו אם אינם יודעים 'נגלה'. כששואלים אותם תוס' או שאגת ארי' ואינם יודעים, הנה עושים חילול ה' והם כאילו מביישים (או מוציאים לעז?) את כל תורת החסידות, מהבעל שם אדמו"ר הזקן וכו' עד הרבי דער שווער [= חמי].

ואתם יכולים למסור [זאת] בשמי או לא בשמי - לא ברבים, כי לא צריכים לדעת שצריכים להגיע לעצות הללו - צריכים לדעת שצריכים להגיע לעצות הללו - אבל בהתוועדות או בשיחה פרטית עם תלמיד וכו'. וזה כבר הי' במוחש, שלא רוצים ה'מתנגדים' לקבל כאן, כי אומרים שחסידים אינם יכולים ללמוד. ועכשיו זה אחרת ממה שהיה בליובאוויטש שלא היו צריכים לזה.

בענין שיש תלמידים שאינם שייכים ללימוד - הנה דבר זה יש כבר בכמה ישיבות, כי כולם רוצים שיהי' להם תלמידים. ועל זה צריכים לחפש עצות, לעשות להם כיתות מיוחדות וכו'.

בענין האריכות בתפילה - הנה אדמו"ר [הזקן] פוסק שתענית של תשובה אסור לצום אם זה מפריע להלימוד. וכן 'מלמדים' אסור להם לצום(?) או להיות נעורים בלילה(?). ואותו דבר הוא גם באריכות התפילה, צריכים להאריך בתפילה בשבת או ביום טוב, בזמן שלא צריכים להכין שיעור, אבל לא בזמן השיעורים.

12) בהזדמנות חזר סבא את הלשון דלהלן: "צריכים גם אצלנו שילמדו 'שלא לשמה'. לא כמו שם, אלא א' חסידישע 'שלא לשמה' * [לא לשמה' חסיד]. ישנם הבחורים שנוסעים בקיץ ל'מרכז שליחות', ורוצים להצליח לקרב לחסידות. והרי הדבר הראשון שעושים כשבאים לעיר הוא שנכנסים לרב, ואם מתרשם מהם בלימוד, אז גם עוזר להם להפיץ חסידות. ממילא, צריך שידעו לדבר בלימוד, ב'שאגת אריה' (והרבי הזכיר עוד ספרים, שאיני זוכר), ואם לא יודעים - זה לא רק מפריע להם, אלא הם מוציאים לעז על הבעל שם טוב, על המגיד, על האלטער רבי און אזוי ווייטער און ווייטער ביז דער רבי דער שווער [= על אדמו"ר הזקן וכן הלאה והלאה עד חמי הרבי!] ישנם שיש להם חיות ב'השכלה' של חסידות. להם צריך להסביר, שבלי לימוד 'נגלה' כמו שצריך, אי אפשר להבין את ה'השכלה' של חסידות. והגם שבליובאוויטש היו חסידים שהיו גדולים בהשגה בחסידות וב'נגלה' לא כל כך, הנה זה היה 'הוראת שעה'. ו'התורה על הרוב תדבר'. ועל דרך המבואר בליקוטי תורה, שהנשמות בגן עדן לומדים את הפנימיות של ה'נגלה' שלמדו למטה, ואלו שלא למדו למטה לא שייכים לזה. וכן הוא בנוגע ל'השכלה' בחסידות, שהכרחי לזה הלימוד ב'נגלה'."

* וברשימת ר"א שוויכה: "ס'איז פאראן א גראבער 'שלא לשמה' און ס'איז פאראן א איידעלער 'שלא לשמה'" [= "יש 'שלא לשמה' מגושם ויש 'שלא לשמה' עדין, בדקות"].

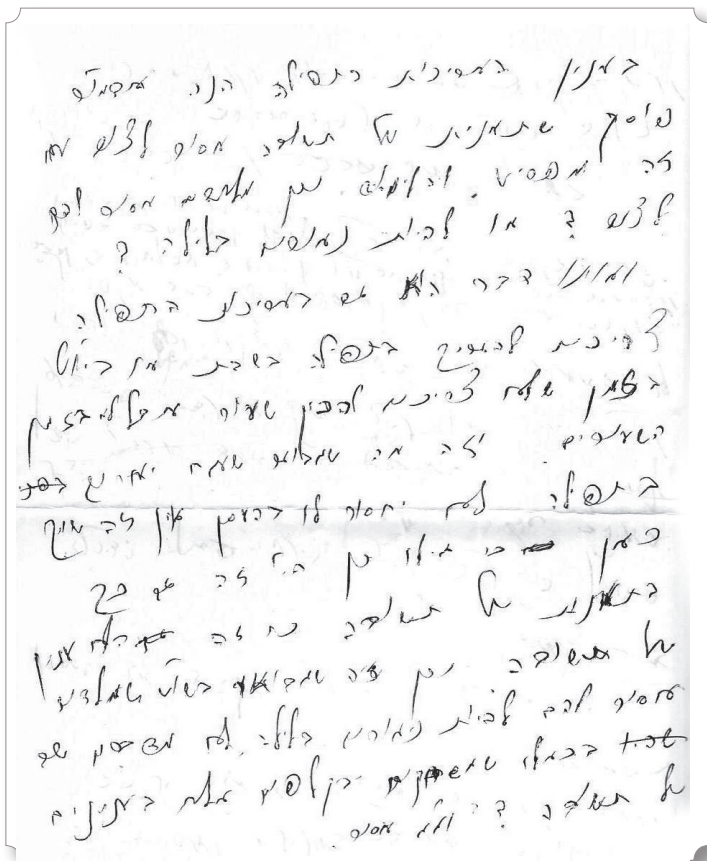
וזה מה שמבואר שאם יאריך בתפילה לא יחסר לו בהעסק - אין זה שייך כאן. כי אילו כן, הי' זה גם כך בתענית של תשובה, כי זה הלא ענין של תשובה. וכן זה שמבואר בשולחן ערוך ש'מלמדים' אסור להם להיות ניעורים בלילה, לא מדברים שם בכאלו שמשחקים בקלפים, אלא בענינים של תשובה (?) ומכל מקום אסור.

בענין אותיות התורה - אם זה בענין הכנת השיעורים, הרי גם זה כוונתי. ואדרבה, זה יותר טוב, כי אחר כך יהי' מזה תורה דרבים וכו'. זה שכתבתי בענין [...] אז שארשום את שמם. בענין הגנרטור - הנה כאן הדרך בארצות הברית, שצריכים להיות מעשים, לא להרפות. ולא מועיל שמדברים פעם אחד, וצריך ריידן נאך אמאל און נאך אמאל [= לדבר שוב ושוב] (נדמה שהזכיר 4 פעמים). זה במצבים רגילים וכו', עכשיו בחודש תשרי שכולם אוספים על כמה מוסדות - הנה בודאי שזה כך. ולהסביר שזה ענין כללי וזה ענין של קידוש ה'. וזה קידוש ה' לחב"ד בכלל ולכפר חב"ד בפרט. ולדבר עם השני עד שיפעול.

בענין ועד הכפר - הנה כשאחזור שנעשה אסיפה מועד הגנרטור ונגיש לועד את מה שאנו תובעים מהם ומה שחסר לנו ונשלח העתק אלי.

בענין [...] (הת' הנ"ל)¹³ - הנה אם לא תגישו יצא שבאמת הוא צודק, אז תגישו. אמנם צריכים להסביר לו שעיקר הישיבה הם התלמידים, והר"מים והשאר הם רק הטפל. ועל כן כיוון שהוא אחד מן התלמידים על כן שיתקן בעצמו.

בענין הדפסת השיעורים - הנה נכון ראוי הדבר. זה לא בהכרח שאדפיס אותם לאלתר, אלא

[13] (המשך להע' 11): "הרבי אמר שזה הרי על אחריותו, אז שאגיש. הרבי הניח את המכתב ולא קרא אותו. ורק אמר, שאמסור לו ש"דער עיקר געבוי פון 'תומכי תמימים' איז די תלמידי ה'תמימים'. די ר"י, די משפיעים, די משגיחים, זיינען מער ניט אויף אונטער - העלפן די 'תמימים', מ'זאל קענען וואקסן ווי ס'דארף צו זיין, אבער אין מינוט וואס מ'געפינט חסרונות אין 'תומכי תמימים', דארף מען וויסן אז דאס איז בעיקר בא די בחורים. וויבאלד אז ער איז איינער א 'תמים' צווישן די 'תמימים', דארף [ער] מתקן זיין די אלע עניינים בא זיך, און נישט זוכן דאס בא די הנהלה" [= "עיקר ה'בניין' של 'תומכי תמימים' אלו תלמידי ה'תמימים'. ראשי הישיבה, המשפיעים והמשגיחים הם רק כלי עזר עבור ה'תמימים', כדי שיוכלו לגדול כראוי. וברגע שמוצאים חסרונות ב'תומכי תמימים', יש לדעת שזהו בעיקר אצל הבחורים. ומכיוון שהוא אחד - 'תמים' בין ה'תמימים', עליו לתקן את ענייניו שלו, ולא לחפש זאת אצל הנהלה"]

על כל פנים ארשום אותם כשהם עוד 'פריש' [= טריים], וזה יהי לי יותר קל בהכנת השיעורים. וכן זה יוכל להביא תועלת למי שהוא אחר (דהיינו למגיד שיעור אחר, לא מובן כל כך אם הכוונה אחרי ההדפסה או גם כשיהיו בכתובים). ושה' יתן שתקח מכאן כל מה שצריכים לקחת מכאן, ושיהי' לך הצלחה בכל הענינים בין בענינים הכלליים ובין בענינים הפרטיים. וכו'.

שלהי תשרי תשכ"ז

'יחידות' ב'

תוכן המכתב שהכניס סבא ביחידות זו - לא הגיע לידינו. אמנם, מתוך הדברים שסיפרו לנו יודעים שלוש נקודות אודותם כתב:

א. סיכום קצר מהמדובר ביחידות הקודמת, שצריך להכניס את הלימוד "שלא לשמה" - ללימוד מפני שזה נוגע להשגה בחסידות, כיוון שאי אפשר שתהיה השגה אמיתית בחסידות בלי הקדמת לימוד ה'נגלה'.

ב. הוסיף לשאול בעניין זה, שמכיוון שעיקר ה'קאך' של הבחורים הוא בעניין ה'התקשרות' לרבי, האם אפשר לתלות את הלימוד בעניין של ה'התקשרות', כדי שזה יגרום חיות בלימוד.

ג. כיוון¹⁴ שישנם בחורים שהוא מעורר אותם להתעסק בעבודת התפלה, ונתפסים לזה, וזה בא על חשבון החיות בלימוד ה'נגלה', וישנם מהם שאחר כך מפסיקים את התעסקותם בתפילה וממילא נשארים 'קרחים מכאן ומכאן' - האם נכונה תביעתו מהם להתעסקות ב'עבודה'.

○ ○ ○

דברי הרבי:

בענין כל מה שכתבת אזכיר על הציון.

14) כשסבא היה מספר על החלק הזה ב'יחידות' נהג להקדים ולתת 'רקע': "בין המחנכים אז היו חילוקי דעות, היו שסברו שהחינוך היום צריך להיות באותו האופן כמו שהיה בליובאוויטש, בעבודה פנימית וכו', והיו שטענו שזהו דור אחר שכבר לא שייך ל'עבודה' כזו, וכשם שאף אחד לא יגיד ששייך היום 'קונטרס ההתפעלות' (לאדמו"ר האמצעי, שעוסק בדרגות גבוהות מאוד) - כן הוא גם בנוגע לקונטרסים של אדמו"ר הרשב"ב ('העבודה', 'התפילה', 'עץ החיים'). בתשכ"ז היתה לי כיתה של חבר'ה כישרוניים מאוד, והייתי מתוועד איתם שיתמסרו לעבודת התפלה ואכן היו שנתפסו לזה. אבל היו שטענו לי שהעיסוק בתפלה מחליש את החיות בלימוד ה'נגלה' ואחר כך גם מפסיקים להתפלל ונשארים 'קרח מכאן ומכאן'. בהיותי ב'יחידות' שאלתי על כך את הרבי". [וראה להלן הע' 17].

בענין ה'שלא לשמה'¹⁵ - לא אמרתי שצריכים להכניס את ה'שלא לשמה', אלא איפה שלא מספיק ה'לשמה', צריכים לעשות את ה'שלא לשמה'. כי אין זה מעלה גדולה כל כך ללמוד 'שלא לשמה' (צחק). על כל פנים - איפה שלא מספיק, אם יש כאלו שלא לומדים, אז זה מתאים לפי כוונתי.

זה מה שכתוב שלא יכולה להיות הבנה בלימוד הדא"ח - זה כתוב כך: שלא יכולה להיות השגה בגן עדן בלי לימוד ה'נגלה'. זה כתוב מפורש בלקוטי תורה. אמנם כאן, אין זה כתוב, ואינני רוצה לחדש את זה¹⁶. רק אם הכוונה כמו שכתוב - 'השגה אמיתית', זה אפשר לומר, שהשגה אמיתית לא יכולה להיות בלי לימוד ה'נגלה'. כן באלו שעוסקים בהפצת המעיינות, הנה בדורותינו עכשיו זה לא יכול להיות בלי לימוד ה'נגלה'.

וזה מה שכתוב אם יכולים להוסיף שזה נוגע בהתקשרות אלי - הנה וודאי שאפשר לומר כן, כיוון שזה רצוני. ואפשר לומר על זה (בלשון הכי חזק (בערך) הכי נעלה), 'רצון חזק', 'רצון עז', 'רצון גדול' (עוד שתי לשונות בהפלגה ואינני זוכר, אבל זה ברור שאמר חמישה הפלגות), וממילא, כיוון שההתקשרות תלוי בקיום הרצון, אם כן ממילא זה שייך להתקשרות.

וזה מה שכתוב בענין התפילה - הנה¹⁷ כפי המבואר בקונטרס העבודה זה דבר הכרחי, ואי אפשר בלי זה. וכשזה מדובר בבחור ישיבה, צריכים לסדר שזה לא יפריע ל'סדרים', דהיינו בשבת שאין 'סדרים', ובחול לסדר על ידי ראש ישיבה, משגיח או משפיע עד איזה שעות או באיזה ימים או בימים אלו דווקא.

15) בהזדמנות סיפר סבא את מהלך ה'יחידות': "בדרך כלל, הרבי היה קורא את המכתבים במהירות גדולה מאוד, לא נתפסת. גם כשהיה מדובר במכתבים ארוכים, והרי הכתב משונה אצל כל אחד, זה היה ממש פלא. כאן המי דובר היה אודות עמוד אחד קטן, ואף על פי כן הרבי הביט בו זמן ארוך, ואגב כך החל לעשות תנועות כמו שאינו מבין את הכתוב. קצת נבהלתי. והרבי התחיל להגיד: "זה מה שאתה כותב שילמדו 'שלא לשמה' - זה לא נכון, צריך ללמוד 'לשמה'. זה מה שאתה כותב שבלי 'נגלה' אי אפשר להשיג בחסידות - לא ראיתי את זה באף מקום. אמנם יש מה שכתוב בלקוטי תורה בנוגע להשגת הנשמות בגן עדן, אבל בנוגע ללימוד החסידות לא ראיתי את זה כתוב". הרבי הביט שוב בפתק, על המילים שכתבתי 'השגה אמיתית', ואמר: "זה כן, 'השגה אמיתית' לא ייתכן בלי 'נגלה'". והרבי המשיך: "וזה שאתה שואל אם אפשר לקשר את הלימוד עם 'התקשרות' - זה בוודאי שכן, הרי התקשרות פירושה הוא 'מילוי הרצון' (איני זוכר האם הרבי אמר 'של המשלח' או שזו היתה מילה אחרת בתוכן של 'זה שמקושרים אליו'), ואם כן אתה יכול להגיד לבחורים, שאצלי זה רצון פנימי, עצמי, חזק" (כמה מילים בסגנון הזה, כשיצאתי כבר לא זכרתי בדיוק). הרבי דיבר בצורה כזו שהיה נראה כמו שזה כל החיות שלו, שהבחורים ילמדו טוב 'נגלה'".

16) בא' מרשימותיו כתב סבא את דברי הרבי בעניין זה בשני ה'יחידות', והוסיף: להעיר על זה שבלקוטי תורה פ' כי תבא דף מ"א ג' מפורש שאי אפשר להשיג סודות התורה אלא על ידי תורה שבעל פה, ועיין שם.

17) סבא היה חוזר את הלשון: "תומכי תמימים" אן עבודה פנימית קען ניט זיין, אזוי ווי ס'איז מבואר אין די קונטרסים. איי, ס'שטערט צו די 'סדרים', צו 'נגלה', איז דאך פאראן שבת, יום טוב, וואס ס'איז נישטא קיין סדרים פון 'נגלה'. ס'איז דא ערב שבת, ערב יו"ט. ס'איז דא יומא דפגרא, ס'איז דא בין הזמנים. און בכלל מאנטיג או דאנערשטיג, און בכלל ווען ס'פילט זיך אז מ'דארף" [= 'תומכי תמימים' ללא עבודה פנימית - לא יכול להיות, כפי שמבואר בקונטרסים [של אדמו"ר הרש"ב, 'העבודה', 'התפילה', 'עץ החיים']. ומה שזה מפריע ל'סדרים' של 'נגלה' - הרי יש שבת ויום טוב שאין 'סדרים' ב'נגלה', יש ערב שבת וערב יום טוב, יש 'יומא דפגרא', יש 'בין הזמנים', ובכלל בשני וחמישי, ובכלל כשנרגש שזה נדרש"].

ופעם הוסיף: "בדרך כלל הרבי דיבר ב'יחידות' באופן וסבר פנים רציני וחמור, אבל כאן, כשהרבי דיבר על התפילה של הבחורים - הרבי כמו נכנס להתפעלות, וכשהרבי אמר "ווען ס'פילט זיך אז מ'דארף" [= "כשנרגש שזה נדרש"] הרבי אמר זאת בכעין חצי חיוך, בלט ההנאה וה'קאך' שיש לרבי בזה שבחורים צריכים להתפלל. וגם בסגנון התשובה, עיקר ה'קאך' היה שרוצה שהבחורים יתפללו, ולכן הרבי כבר עשה חשבון של כל זמני השנה, וכבר כמעט לא נשאר מת לימוד 'נגלה'...

בענין הגנרטור - בוודאי מסרו לו מה שענית.

הגשתי את המכתב עם השאלה אם יכולים לצלמו. אמרתי בענין הכסף.

ענה שברגע שיצטרכו את הכסף אודיע.

אמרתי שכבר צריכים.

וענה **ברגע שנבוא אי"ה הביתה ונכתוב כמה שיש לנו אז ישלחו חלק העשירי (הי' משמע מהלשון שחלק העשירי ממה שיש, ונדמה שאמר אחרי שיהי' עוד יכתבו עוד פעם, ספק).**

בכל אופן שיעשו בזה בזריזות, כי הלירה עומדת כל פעם להשתנות, ובוודאי לא להתייקר. והכסף אצלכם בוודאי בלירות. חלק כבר הייתם צריכים לשלם.

ענית ששילמנו את חלק העשירי.

שאל: העשירי מהמחיר?

ענית: כן.

על כל פנים יעשו בזה בזריזות, ובכלל שיהי' מה שיותר קודם. וזה תועלת גם בשביל הכסף. ושילוה מה שצריכים ע"ס על החלק העשירי וזה יגיע בקרוב.

ואפשר לכתוב אין מה לחשוש.

(ושה' יתן) ושיעשו בזה מהר.

ונסיעה צלחה, ושה' יצליחו בכל. ובוודאי ימסור נקודות מהשיחות והמאמרים בדברים היוצאים מהלב בכל מקום ומקום.

נסיעה צלחה

המעניין הוא, שהתשובה לא היתה ישירה על השאלה. אני הרי שאלתי על העניין הנפשי שבזה, שהראש מונח ב'עבודה' ופחות בלימוד, ובתשובתו הרבי הציג את הדברים כמו שהשאלה היא על ההסתדרות עם זמני ה'סדרים'. זה דבר שקרה הרבה פעמים, הרבי ענה איך שהוא רצה, ולא תמיד לפי מה שהשואל רצה... פעם שמעתי מהרבי בהתוועדות, כמדומני בתשכ"א, שדברי הרבי ב'יחידות' באמת הם בבחי' 'אותיות עצמיים' ולמעלה מאותיות בכלל, ורק משום שהיא צריכה 'להתלבש' על השאלה היא נאמרת כתשובה. כנראה זו הסיבה שהתשובה גם לא תמיד בסגנון השאלה...

על כל פנים, לי כבר היתה כעת תשובה לטענה שה'קונטרסים' לא שייכים היום [ראה לעיל הע' 14]. אני לא הזכרתי ולא שאלתי בזה כלל, אך הרבי מעצמו אמר: "תומכי תמימים אן עבודה פנימית קען ניט זיין - אזוי ווי ס'איז מבואר אין די קונטרסים"..."

אדר ב' תשל"ג

'יחידות' מיום א' כ"ג אדר ב' תשל"ג¹⁸

ב'פתקה' של סבא:

איני יודע ממה להתחיל ואיך לכתוב און ס'איז מיר שווער ארויסגעבן [= וקשה לי לבטא] בכתב מחשבות הלב. אף על פי כן אשתדל עד כמה שאפשר ואד"ש [= ואדמו"ר שליט"א] יקרא גם בין השורות.

מפעם לפעם מתעוררות שאלות נפשיות וואס מאנט זיך פרעגען ביים אד"ש [= הדרושות להישאל אצל אדמו"ר שליט"א]. אמנם מצב הנפשי משתנה מזמן לזמן והשאלות שהיו מוכרחים לשאול פרעגט זיך ניט, ווייל מען האלט איצטער ניט דערביי [= כבר אינם 'נשאלות', כי לא 'אוחזים' שם כעת].

בכללות מצבי הוא, על אף שאני נמצא ת"ל כל חיי בין כותלי 'תומכי תמימים' ובשנים האחרונות עזר לי השי"ת שיכולתי להקדיש כמה שעות ביום על עניין התפילה, אף על פי כן מצבי אינו יציב ותמיד אני נמצא במצב של עליות וירידות, עד שלפעמים נדמה לי שכל עסק התפילה הוא דמיונות וטוב יותר להקדיש את הזמן על לימוד התורה. מאידך גיסא אני רואה שבלי תפילה אני כאבן דומם בלי חיות לגמרי ובלי טיפת יראת שמים.

הן אמת שחסר אצלי ההתעסקות בלימוד דא"ח ובהתבוננות מסודרת. ועיקר במה שאני עוסק הוא בצוגעטראגען זיך [= 'להתקשר'] לאותיות ותיבות התפלה. וייתכן שזהו הגורם שאין זה בפנימיות כמו שצריך. אבל ללימוד עיוני בדא"ח הנה בגלל טרדת העבודה בישיבה אין לי זמן על זה.

עוד ייתכן שהגורם למצבי הנוכחי [הוא], שאף שאני נמצא כבר אצל אד"ש בפעם השלישית, איני יודע מה זה התקשרות פנימית ואמיתית לאד"ש ויש לי מזה צער רב וזה גורם לי טרדה ובלבול ואיני יודע איך לתקן זה. ורק אד"ש יכול לעזור לי בזה. לדוגמא, אני נמצא כאן און איך פארליר זיך [= מאבד את עצמי] מרוב העניינים המדוברים בשיחות ק' [ודש] [כן איני תופס הכל], ואיני יודע אם להשתדל לקלוט הכל, או להתרכז בנקודה מסויימת און טאן מיט דעם [= ו'להתעסק' בזה]. יחוס נא כ"ק עלי ויורני דרך בזה לפחות בזכות ולצורך התלמידים שיחי'.

18) במכתבו של סבא מ'יום ג' כ"ג אדר ב' תשל"ג: "...ביום ראשון הייתי טרוד בפתקה של היחידות, ביום שני הייתי צריך להכניס פתק לברר משהו בקשר ליחידות [...] ביחידות הייתי בערך קרוב לעשרים דקות. הרבי ענה לי על חלק משאלותיי הפרטיים, דיבר הרבה בקשר לישיבה, ענה לי על הפיתקאות של [...] בירך את כולנו, הכנסתי גם את האבא והאמא בפתק, וגם הפתק של [...] ושל עוד בחור, ואמר שיקח את כ"ז לאוהל..." למטרתה הרשמית של הנסיעה והיחידות ראה בהע' 20.

בשנים האחרונות דובר צדדים בקשר לשינה בסוכה, אמנם כיוון שלא היתה הוראה בפועל ואני מנעוריי הורגלתי לישון בסוכה שאלתי את המרא דאתרא איך לנהוג בפועל והורה לי לישון בסוכה וכי כך קיבל מאד"ש. [חסר קצת] ואיך לנהוג להבא אי"ה בקשר לשינה בסוכה.

בעניין התפילה, הנה בחודש אלול וימים נוראים אחרי כל היגיעה היתרה שמתאמצים בימים הללו בתפילה בכל זאת נרגש איזה שהוא מרחק יותר מבאמצע השנה. ולפעמים זה מביא למרה שחורה לכמה שעות. אף שאיני יודע אם יש מקום לשאלה בזה אבל כיוון שייתכן שיש בזה עניין שצריך תיקון כתבתי זה.

לפעמים אז דער אויבערשטער העלפט און מ'איז צוגעטראגען צו די אותיות התפילה הנה אחרי התפילה שמו"ע קלעפט זיך ניט זאגען גלאט די ווערטער און ניט צו טראגען זיך צו זיי. אמנם צוטראגען זיך איז ניטא קיין צייט, וואס דארף מען טאן [= לפעמים כשה' עוזר ו'מתקשרים' לאותיות התפילה הנה אחרי תפילת שמונה עשרה, 'לא נדבק' - לא מתאים לומר כך את המילים מבלי 'להתקשר' אליהם. אמנם כן 'להתקשר' אליהם אין זמן, מה צריכים לעשות?].

המצב בישיבה ידוע לכ"ק על ידי הדו"חות מההנהלה ואין לי מה להוסיף. ורק בקשר אליי, הנה מזמן לזמן¹⁹ באה הצעה מההנהלה שאקבל עלי תפקיד בסדרי דא"ח, ובשבט דאשתקד כתבתי מכתב מפורט, וכן ההנהלה כתבה אז, ולהם היתה התשובה שזה תלוי בהנהלת הישיבה ורצו לקבלני, אבל כיוון שלי לא היתה תשובה לא קיבלתי זה על עצמי, וכיוון שמזמן לזמן מתעוררת מחדש הצעה הזו, ורק שבוע לפני נסיעתי שוב דובר בזה, אני שואל בכללות, אם יציעו לי עוד פעם לחשוב על זה או לא. כי מחד גיסא יש לי חשש שלא אצליח בזה בגלל ידיעתי המועטת בדא"ח, אבל מאידך גיסא כיוון שיש לי חיות בזה ייתכן שיהי' בזה הצלחה וזה יהי' לטובת הישיבה.

אבקש ברכה עבור זוגתי חי' צבי' בת שאשא רייזל יוכבד שימלא השי"ת ימי הריונה ותוליד זרעא חיא וקימא כשורה ובקל. [...] שיעזור השי"ת שתהי' בריאה. וכו'

עבור בנינו: ישראל יוסף, יצחק, שמואל מנחם מענדל, שלום דובער, שניאור זלמן, משה יהוד' ליב, שאשא רייזל יוכבד, בני חי' צבי'. שנזכה לגדלם לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך בריאות והרחבה ויהיו חסידים לומדים ויראי שמים באמת.

מאיר צבי בן פלה

כן אבקש ברכה עבור אבי מורי מרדכי בן שיינדל ועבור אמי מורתי פלה בת ציפורה שיהיו בריאים בגוף ונפש. וירונו נחת מכל צאצאיהם. וכו'

בזמן האחרון²⁰ הייתי מסור לתקן את המצב בהתלמוד תורה וב"ה הי' לי הצלחה בזה מסויימת. אמנם בזמן האחרון היו אי הבנות וחילוקי דעות בין הקהל בתכנית ואופן הלימודים וזה גרם לבלבול וממילא לחלישות בהלימודים. מצורף בזה מכתב שנוסח על ידי ההנהלה המורחבת. בוודאי כבר ידוע על כל זה לאד"ש. והציבור מחכה שאבוא מכאן עם הוראות ברורות ולהנהיג הסדר כרצון אד"ש.

[מכתב ההנהלה²¹:

ב"ה

לאחרונה התעוררו כמה מהורי הילדים בהכפר שילדיהם ילמדו רק לימודי קודש כל היום. לעת עתה לומדים כבר כ-14 ילדים כן ירבו. המלמדים הם ר"מ רפפורט ור"ש לבקובקר שי'. הם לומדים כבר למעלה מחודש. במשך הזמן ניתוספו עוד הורים שרוצים שבניהם יתחנכו באופן זה. בסך הכל ישנם למעלה מ-36 ילדים כן ירבו מכל הכיתות. המטרה היא שהילדים יתחנכו על בסיס מוסד "אהלי תורה" בארצות הברית. מבקשים ברכת אד"ש להצלחה בזה. ברצוננו לשאול איך לסדר תכנית הלימודים, האם להוסיף מלמדים מיוחדים לכל היום או לקחת מלמדים רק לזמני הלימוד של לימודי חול.]

o o o

דברי הרבי:

בקשר לתפלה, מה שכותב שזה עניין של דמיונות, הנה כמו שכתוב ב'תורה אור'²², שלא יפול לב האדם שאחרי התפילה הוא שייך לעניינים אחרים, וזה רק משום דחולם²³, אבל באמת זה אמת. ובמשך הזמן הוא יראה בעצמו שזה אמת. ובפרט לפי המבואר בתניא²⁴ שיש שתי נפשות. וימשיך בזה, ובמשך הזמן יראה שזה אמת.

בקשר השאלה להתקשרות - הנה למה צריכים לחפש עצות, יעסוק ב'תומכי תמימים'. שכיוון שאני פארקאכט אין דעם, און אז צווי קאכען זיך אין איין עניין איז דאס אן עניין

20) תמצית הרקע לדברים, כפי שסיפר סבא: "המדובר היה בנוגע לתלמוד תורה בכפר חב"ד, שנמנית אז על הנהלתו. באותה תקופה הגיע משהו והחליט שצריך להקים 'חדר' נוסף, על טהרת הקודש ('חדר אידיש'). אני התנגדתי לפילוג התלמודי תורה, והתפטרתי. חברי ההנהלה חששו שהתפטרותי תזיק לניהול התלמוד תורה, והציעו לי כרטיס נסיעה בכדי שאסע לשאול את הרבי בעצמי על פילוג ה'חדרים'. בימים ההם עלות הכרטיס היתה גבוהה מאוד, ולא יכלתי להרשות לעצמי לפספס הזדמנות כזאת... נסעתי, נכנסתי ל'יחידות' ושאלתי על כך את הרבי" [ההמשך בהע' 29].

21) המכתב דלהלן נמצא בפתק בארכיונו של סבא, ועל פי ההשערה הוא המכתב המדובר כאן.

22) ראה בדף כח,ד.

23) בתורה אור שם: "לא יפול לב האדם עליו לומר כי ההתעוררות שבתפלה והתבוננותו הן דמיונות שוא שהרי הוא... רק כדמיון החלום שמחבר ב' הפכים ודומה לו שאוהב את ה' ואעפ"כ אוהב את גופו... לפי שזה נלקח מכח המדמה אשר יכול לדמות דמיונות שוא. אך באמת הנה בחי' חלום זה שרשו למעלה ויסודתו בהררי קדש עליון..."

24) פ"א ואילך.

פון יחוד - ניט קיין עניין 'יחוד נפלא'²⁵ כמו שעל ידי התורה, [אבער] אויך א יחוד - וממילא דארף מען זיך אריין לייגען אין דעם [= שכיוון שאני 'חי' בזה, וכששניים 'חיים' בעניין אחד זהו עניין של יחוד - לא 'יחוד נפלא' כמו שעל ידי התורה, אבל גם כן יחוד - וממילא צריך 'להניח' את עצמו בזה].

און דאס וואס איר פרעגט וועגן שלאפן אין סוכה, האט מען שוין כמה פעמים געפרעגט. ו[הרבי] שחק²⁶ - און הלוואי זאל מען פרעגן תיקונים אויף שלאפן אין סוכה. ובפרט אין ארץ הק'. און איר האט [אויך] געפרעגט ביים מרא דאתרא, זאלט איר ווייטער ממשיך זיין שלאפן אין סוכה. ? [אולי אמר] ס'איז ניט קיין עבירה שלאפן אין סוכה [= ומה שאתם שואלים אודות שינה בסוכה, כבר שאלתם כמה פעמים והרבי צחק - והלוואי שיבקשו 'תיקונים' על שינה בסוכה. ובפרט בארץ הקודש. ואתם גם שאלתם אצל ה'מרא דאתרא', אז תמשיכו גם הלאה לישון בסוכה. ואולי אמר - זו לא עבירה לישון בסוכה].

און דאס וואס איר שרייבט אז וועגען די ישיבה האט איר ניט וואס צו מוסיף זיין, ווייל דאס איז באוואוסט פון די דו"חות ההנהלה, זאגט זיך יעדער איינער אזוי [= ומה שאתם כותבים שאודות הישיבה אין לכם מה להוסיף, כיוון שזה ידוע מדו"חות ההנהלה, כל אחד אומר כך].

און איך האב שוין געשריבן אז [ס'איז] א מצב מבהיל, אז אלע ישיבות זיינען פול און בא אונז איז ליידג. און מען קען ניט זאגען אז חסידות געפעלט זיי ניט, ווייל קינדער וואס האבן געלערנט בא אונז אין קזבלנקה און קנדה קומען אין ארץ ישראל און זיי פאלן אריין אין חינוך עצמאי, אין פונוביז' וכו'. און אויב [וואלט] זיי ניט געפעלן - וואלטן זיי דארט אויך ניט געלערנט ביי אונז [= ואני כבר כתבתי שהמצב מבהיל, שכל הישיבות מלאות ואצלנו ריק. ואי אפשר לומר שחסידות לא מוצאת חן בעיניהם, כיוון שילדים שלמדו אצלנו בקזבלנקה וקנדה באים לארץ ישראל והם נופלים לחינוך עצמאי, לפונוביז' וכו'. ואם חסידות לא היתה מוצאת חן בעיניהם - גם שם הם לא היו לומדים אצלנו].

און אזוי איז דער מצב אין קרית גת, און אויך אין נחלת הר חב"ד ביי קוזלינר מיט גרוזינער קינדער, אלץ איז פאראנען, געלט און מלמדים, און קיין תלמידים איז ניטא. אזא קורצע צייט (נדמה לי שאמר צוויי יאר) און זיי האבן זיך שוין [לא ברור]. איך ווייס ניט וואס צו טאן, צי דאס וועט ניט (אמר עוד אפשרות ואיני זוכר) איך זאל זיך בייזערען העלפן

(25) ראה תניא פ"ה.

(26) במכתב הנ"ל הע' 18: "בקשר לשאלתי.. שחק הרבה ואמר הלוואי שכולם ישאלו תיקונים על עניינים כאלו, ואמר שאתנהג כמו עד עתה ובפרט באה"ק. ורק בשביל השחוק הזה לבד הי' כדאי כל השנים לנהוג כמו שנהגתי..."

[= וכך הוא המצב בקרית גת, וגם בנחלת הר חב"ד אצל קוזלינר עם הילדים הגרוזינים, הכל ישנו, כסף ומלמדים, ותלמידים אין. זמן קצר כזה (נדמה לי שאמר שתי שנים) והם כבר [לא ברור]. איני יודע מה לעשות, אם שאני אתרגז (אמר עוד אפשרות ואיני זוכר) זה לא יעזור].

און דאס ווענט זיך אין די ראשי ישיבות, משגיחים און משפיעים. עס ווענט זיך ניט אין הנהלה האדמיניסטרטיבית, אין וואלף. ער צאלט אין גרעסערע געלט אדער (א) קלענערע, ניט אין עם ווענט זיך דאס. נאר וכו' [וזה תלוי בראשי הישיבות, המשגיחים והמשפיעים. זה לא תלוי בהנהלה האנדמיסטרטיבית, בוואלף. הוא משלם בכסף גדול או קטן, לא בו זה תלוי. אלא וכו'].

איר פארט, זאלט איר זיי איבערגעבן²⁷, אזוי שארף אדער ניט אזוי שארף [= אתם נוסעים, תמסרו להם, כך חריף או לא כל כך חריף].

(איני זוכר, בתחילה היה נראה כאילו רמז שיש איזה כבוד געשעפטן [עסקי כבוד] בין ההנהלה הרוחנית. אבל את הלשון איני זוכר כלל).

עוד אמר באמצע שעל הישיבה עומדים במרום הרבי נ"ע [הרש"ב] והרבי הנשיא ומתפללים, און קומט צום פועל קומט דאס ניט אראפ [= ולמעשה [כשצריכים להביא את הכוחות שעל ידי תפילתם לפועל], זה לא נמשך למטה].

בקשר וואס איר פרעגט אז מ'איז אייך מפעם לפעם מציע חסידות²⁸, האב איך שוין געזאגט כמה פעמים אז דאס דארף מען מחליט זיין אויפן פלאץ, און ניט פרעגן איבערן ים. ווייל אז מען ענטפערט ווערט אויך ([הלשון] בערך) אזוי ווי א חוק וואס מ'קען דאס ניט בייטען. און אויב (אז) עס איז א שאלה, נעמט מען דאס צייטווייליג און מען פראווט צי דאס איז גוט [= בקשר למה שאתם שואלים שמציעים לכם מפעם לפעם [משרה ב] חסידות, כבר כמה פעמים אמרתי שאת זה צריכים להחליט במקום, ולא לשאול מעבר לים. כי כשעונים זה נהיה ([הלשון] בערך) כמו חוק שאי אפשר לשנות, ואם זה [נשאר] שאלה, לוקחים זאת לתקופת זמן, ובוחנים האם זה טוב].
וועגען די נעמען, וועל איך מיט-נעמען אויפן אוהל [= בנוגע לשמות, אני אקח אל ה'אוהל'].

27) ופעם סיפר: הרבי דיבר איתי באריכות ובחריפות על העובדה שבכל הישיבות ישנו ריבוי תמידי ואצלנו לא. אני לא כתבתי כלל בנושא, אבל מסגנון הדיבור היה נראה כמו שהרבי תובע זאת ממני בדווקא. רק לקראת סוף הדברים אמר לי הרבי, כמו בכדי להרגיע אותי: "זה שאני אומר זאת לך, אני לא מתכוון אליך באופן מיוחד, אני מדבר איתך כי אתה עכשיו נכנסת, אבל הכוונה היא לכלל ההנהלה, שתמסור זאת לכולם".

30) ובמכתב הרבי אליו מיום כ' שבט תשכ"ג: "נכונה הסברה וההצעה שיחליף עבדה"ק דעתה - על ההשגחה בסדרי דא"ח (ובמילא, דיבור עם הת' שי' בעניני חסידות וכו') ושיעוריו בנגלה בשינוי מע"ע וכו'. ויהא בהצלחה".

און וועגען די צעטלאך וואס איר האט מיט געבראכט [פון] [...] וואס ער בעט איך זאל ענטפערן דורך אייך, איז דאס וואס איך האב עם געזאגט אז ער זאל זיך פארנעמען מיט הוראה, איז דאס געווען מיט אסאך יארן צוריק, און אין משך פון די יארן האט ער זיך פארנומען אין נגרות, זאל ער זיך פארנעמען ווייטער מיט נגרות [= ואודות הפתקים שהבאתם מ...] [...] שהוא מבקש שאענה על ידיכם, הנה זה שאמרתי לו שיתעסק בהוראה זה היה לפני הרבה שנים, ובמשך השנים הללו הוא התעסק בנגרות, שיתעסק הלאה עם נגרות].

און דאס וואס ער פרעגט צי זאל ער פארן אין חוץ לארץ, און ער פרעגט דאס אויך בשם זיין פרוי, איז וואס דארף ער קלערען וועגען א זאך וואס על פי דין טאר מען דאס ניט טאן [= ומה שהוא שואל האם שיסע לחוץ לארץ, והוא שואל זאת גם בשם אשתו, הנה מה הוא צריך לדון אודות דבר שעל פי דין אסור לעשותו].

בקשר וואס (דער) [...] אייער [...] פרעגט וועגען זיין טאכטער צי זי זאל קומען אהער, איז אויב זי האט ווער זאל פאר איר דאגה'ענען דא, דאכט זיך זי [...] זאלט איר ריידען דא מיט [...] דער עיקר מיט איר, מיט דער קרובה. און דאס זאל ניט זיין קענטיג אז זי קומט וועגען דעם. זי דארף קומען ארבעטן, און ממילא דארף דאס זיין אין [א] צייט וואס איז מתאים צו דעם. און אויב ס'וועט זיין די אלע תנאים זאל זי קומען [= בקשר למה ש...] [...]ה [...] שלכם שואל אודות בתו האם שתבוא לכאן, הנה אם יש לה מי שידאג עבורה כאן, דומני שהיא [קרובה של...] שתדבר כאן עם [המשפחה ההיא] בעיקר איתה, עם הקרובה. ושלא יהיה ניכר שהיא מגיע אודות עניין זה. היא צריכה לבוא לעבוד, וממילא זה צריך להיות בזמן המתאים לזה. ואם יהיו כל התנאים הללו, שתבוא].

התחיל א כשר'ן פסח [= פסח כשר] ועוד ברכה ואיני זוכר.

הזכרת²⁹ בקשר לתלמוד תורה שלא ענה לי.

[והרבי ענה]: הנה ודאי שאין זה עניין להוציא את הילדים מן התלמוד תורה, כי אם יוציאו שלושים ילדים יהיו כיתות חסרות ויהיה טומל, סיידען אז די הנהלה וועט זאגען אז ס'שטערט זיי דעם סדר [= תהיה מהומה, אלא אם כן ההנהלה תאמר שזה מפריע להם את הסדר].

שאלתי: און אנשטאט די לימודי חול זאל מען לערנען לימודי קודש? [= ובמקום לימודי חול שילמדו לימודי קודש?]

וענה (בערך הלשון): דאס איז קיין פראגע ניט אז עלטערן ווילן אז די קינדער זאלן

(29) [המשך להע' 20] "הרבי ענה לי על כל השאלות מלבד על התלמוד תורה. והרי לשם כך נשלחתי... נאלצתי לדבר לפני הרבי, דבר שהיה קשה לי מאוד, והזכרתי שהרבי לא ענה על זה. רק אז ענה הרבי את תשובתו הברורה, שאין שום מקום לעשות שני 'חדרים' בכפר חב"ד, ושיארגנו למעוניינים בכך לימודי קודש בזמן לימודי החול".

לערנען על טהרת הקודש [= זו לא שאלה שהורים רוצים שהילדים ילמדו על טהרת הקודש].

שאלתי: אולי לראות שכל הילדים ילמדו כך?

וענה: **דאס ניט. ווייל ס'איז פאראנען עלטערן וואס זיי זיינען ניט שייך צו דעם, און זיי וועלן ארויסנעמען די קינדער אין תל אביב.** (כך נדמה לי שאמר, תל אביב). **און אויך וויבאלד אז דאס איז פארבונדען מיט משרד החינוך, און פלוצלינג וועט מען ארויסגיין וועט דאס מאכען א טומל, און זיי קענען נאך מאכען צרות במקומות אחרים** [= זאת לא. משום שישנם הורים שאינם שייכים לזה, והם יעבירו את ילדיהם לתל אביב (כך נדמה לי שאמר, תל אביב). וגם משום שזה קשור למשרד החינוך, ובאם פתאום נצא זה יחולל מהומה, והם יכולים עוד לעשות צרות במקומות אחרים].

○ ○ ○

לאחר ה'יחידות'³⁰ הכניס סבא לרבי את הפתק דלהלן:

ביחידות דיבר כ"ק בארוכה על זה שבישיבה חסרים תלמידים והדגיש שהחיסרון אינו בהנהלה הגשמית כי אם בהרוחנית, הר"מים והמשגיחים והמשפיעים. עד כמה שהמצב ידוע לי הנה לכל הנ"ל נוגע מאוד המצב בישיבה, דנוסף על הרצון שיש לכל אחד למלאות רצון אד"ש, הנה כל אחד רוצה להצליח במעשה ידיו. ומחפשים תמיד עצות איך לשפר את המצב. ואם יש לפעמים איזו שהיא התרשלות הרי זה בא רק מתוך יאוש שאינם רואים מה שיכולים להועיל. על כן אנו מבקשים עצה והדרכה מאד"ש ובטוחני שכולם יקיימו זה בכל מאודם.

כדי להוסיף בתלמידים צריכים לשפר המצב בתלמידים הקיימים. אחד מהחסרונות העיקריים בישיבות שלנו שאין כבוד והערצה מהתלמידים לר"מים המשגיחים והמשפיעים, וממילא חסר להם בהקבלה. אמנם איך לתקן זה.

ויהי רצון שאזכה להצליח בעבודתי בישיבה בחינוך ולימוד התלמידים וכן עם עצמי ובני ביתי שי' מתוך בריאות הנכונה וכו'. שאזכה לקבל כל מה שצריכים לקבל מאד"ש.

מענה הרבי:

לאחרי בקשת סליחתו. השאלות עצמן מוכיחות עד כמה "נוגע" הנ"ל ובכל אופן בהשערתי שהמענה ובי' המצב תהי' האמתלא ע"ד הנ"ל בשיחתנו שכל הדגשתי (כפי שכותבים לי כו"כ זה כו"כ שנים) הדגשתי בשיחתנו שכל הישיבות באה"ק מלאות ונפתחות חדשות ומתמלאות גם הן ובמילא ילמדו בתו"ת מהן. וד"ל

שאלה נוספת³¹ שהכניס סבא בקשר ל'יחידות' זו:

ביחידות אמר אד"ש דעל ידי ההתמסרות בענייני הישיבה נהיים מקושרים לאד"ש בבחי' יחוד. אבל [לא] יחוד נפלא כמו על ידי לימוד תורתו (כך הבנתי). על כן אני שואל עוד האם להשתדל לעבור על מה שנאמר בשיחות ק' [ודש] או להתרכז בעיון בעניין אחד?

על זה ענה הרבי:

עתה מצוה דילי' ודכל כיו"ב בתו"ת דאה"ק - שיתרבו ת' בתו"ת

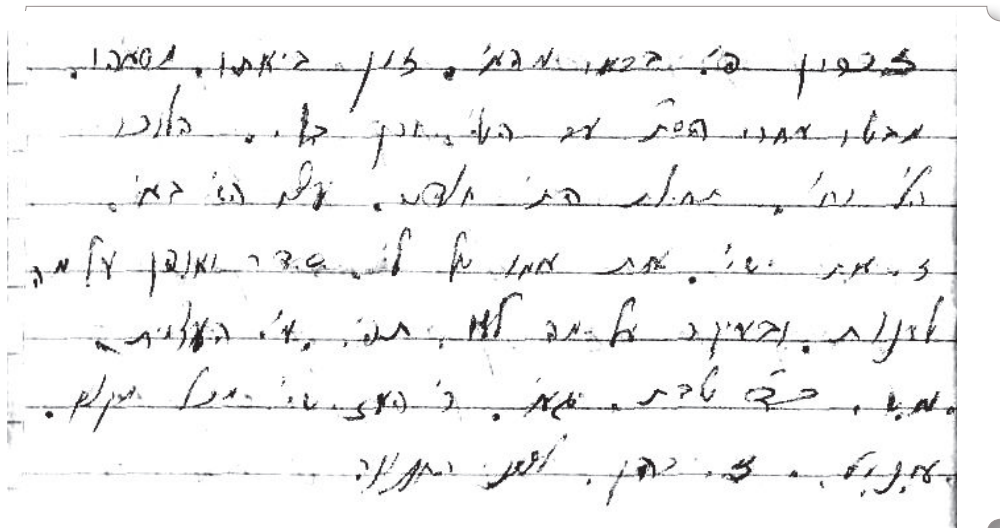
'מענה' נוסף שנמצא ברשימה זו³²:

להמשיך בזה. ואפ"ל באופן שלא יסתור כלל להנ"ל

אזכיר עה"צ לכהנ"ל

○ ○ ○

בסוף רשימותיו של סבא מנסיעה זו (תשל"ג) נמצאו שורות אחדות בכתב קטן ובראשי תיבות, רשומות כ'קודים' לדברים שרצה לזכור (ראה תמונה). להלן פיענוח חלקי:
זכרון פ[ניו]. בבואו מהא[והל]. זמן ביאתו. מראהו. מבטו אחרי הס"ת עם הט[לית].
וכן בלי. הילוכו [...] סדר³³ ואופן על מה לענות. ובעיקר על מה לא. [...]

31) לא ברור אם באותו פתק.

32) לא ברור באיזה הקשר.

33) כנראה הכוונה למענה הרבי ב'יחידות'.

אדר ב' תשמ"א

יום שני בערב אור לי"ח אדר ב' תשמ"א

זאל דער אויבערשטער ממלא זיין משאלות לבבו לטובה אין די אלע ענינים, און די אלע מענטשן וועגן וועלכע איר שרייבט אין דעם צעטל זאל זיין א הצלחה רבה ומופלגה און לבניך אלו התלמידים, און די תלמידים וואס איר האט זוכה געווען און לערנט מיט זיי, און זייט זיי מדריך און מתוך שמחה וטוב לבב, ובנקודה הפנימית צוזאמען מיט דער פרוי מגדל זיין יעדער קינד, און אלע קינדער לתורה חופה ומעשים טובים, און האבן פון זיי א חסידישע'ן נחת לאורך ימים ושנים טובות, איך וועל אייך געבן א שליחות מצוה א דולר און קומענדיק צוריק אין ארץ הקודש איר זאל (בייטן) אויף דארטיקע געלט, און אופגעבן אף צדקה, און דאס זאל נאך מער מוסיף זיין אין ברכת השם, און [זאל] זיין א חג הפסח כשר ושמח [= שהקב"ה ימלא משאלות לבו לטובה בכל העניינים הללו ובנוגע לכל האנשים שאתם כותבים אודותם בפתק שתהיה הצלחה רבה ומופלגה 'ולבניך אלו התלמידים' והתלמידים שזכיתם ואתם לומדים עמם, ותדריכו אותם ומתוך שמחה וטוב לבב ובנקודה הפנימית, יחד עם האשה לגדל כל ילד ואת כל הילדים לתורה חופה ומעשים טובים, ושתהיה לכם מהם נחת חסידי לאורך ימים ושנים טובות, אני אתן לכם שליחות מצוה - דולר, ובהגיעכם חזרה אל ארץ הקודש תחליפו לכסף מקומי, ולתת לצדקה, וזה יוסיף עוד יותר בברכת השם, ושיהיה חג הפסח כשר ושמח].

○ ○ ○

דברים נוספים שסיפר סבא מה'יחידות':

א. פעם שאלתי ב'יחידות' עצה לכך שלפעמים אני מתעייף מיגיעת המוח ומתקשה להמשיך³⁴. הרבי ענה שאקח לידיי תהלים ואלך מכותל לכותל תוך אמירת מזמורים.

ב. פעם ב'יחידות' היתה קפידא מהרבי על ששאלתי בפתק קודם בנוגע לענייני הפרטיים ורק אח"כ בקשר לשיבה. הרבי הסתכל על זה במבט מאוד חריף, ואמר, תוך שמסמן בתנועות ידיו הק' לשני צדדים: "אזוי זעט דאס אויס אז מ'שטעלט זיך אוועק אין מזרח און די עיקר עניינים לאזט מען איבער אין פאליש" [= "כך זה נראה כאשר מעמיד את עצמו ב'מזרח' ואת העניינים העיקריים משאירים במקום צדדי³⁵"]. המענה הזה נחקק בי, מאז ידעתי שעיקר ענייני הוא ההתעסקות בשיבה.

(34) סבא זכר בוודאי ששאל בנוגע לתפלה, ולא זכר אם גם בנוגע ללימוד.

(35) התרגום המדויק של המילה 'פאליש' הוא כמין מסדרון צדדי, מקום לא מכובד.

ג. באחת ה'יחידויות' אמר לי הרבי **שישנה עצה מחסידים 'קנייטשן די סידור'** [= לקמט בסידור לסימן] **במקום שכבר 'התפללו' בו כראוי**³⁶.

ד. כשאבי [ר' מרדכי ע"ה] נכנס ל'יחידות', בסמיכות לפורים תשכ"ח, מיד בכניסתו אמר לו הרבי: **"יישר כח, אייער זון האט געבראכט א כשר'ע חשמל אין כפר חב"ד"**. בתוך ספור ימי חייו הזכיר אבי בפתק שהוא מגיע מבית של חסידי הוסיאטין. בקשר לזה סיפר לו הרבי, **"אני זכיתי להיות יחד עם השווער שלי בווינא אצל הרבי מהוסיאטין. היות שלשווער שלי היתה קשה ההליכה במדרגות, קיבל אותנו הרבי מהוסיאטין בגינה שלפני הבית. הם ישבו לדבר על הספסל, ואני עמדתי"**.

○ ○ ○

מכתבים שכתב למשפחתו בנסיעתו אל הרבי בתשל"ג

יום ד' י' אדר ב' תשל"ג

לאשת חיל עטרת בעלה היקרה ולילדים היקרים והחביבים שלום לכם עד בלי סוף אף שבזמן נתראינו רק לפני זמן קצר בלבד אבל במקום אני נמצא מכם עכשיו מרחק רב. אבל כל זה הוא רק במקום גשמי אבל ברוח אנו נמצאים תמיד יחד בין בזמן ובין במקום. ובפרט לאלו שיש להם השגה אפילו שטחית בדא"ח יודעים ומבינים היטב איך שהזמן ומקום בטלים במציאות ואיננם מהווים שום הבדלה ח"ו

...העיקר תדאגו כולכם שהאמא תחי' תוכל להנות ולנוח ויתכן שאז תבקש ממני שאסע לרבי כל חודשיים

נשיקות חמות לכולכם ובפרט לקטנים שושי מוישל'ה ושניאורק'ה שי' ותקוו למכתבים הבאים אי"ה ממרומים.

שלכם בגעגועים מאיר

○ ○ ○

ליקרים והחביבים שלום

מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קנייך המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית בזוהר הק' נקראים השוכני בתי חומר שבעולם הזה אטומים

36) סבא אמר שניתן להסביר זאת, שהתפילה היא על דרך הליכה בהיכלות, שלכתחילה קשה להיכנס, אבל פעם אז מ'האט דורכגעברעכן [= כשבוקעים] נעשה אחר כך יותר קל ללכת הלאה. וכל שכן כמו שזה למעלה, ועל זה סימנו חסידים, שכאן כבר עברו.

אזנייים וסתומי עיניים שיושבים בחושך ואינם מרגישים בגדלות הבורא ובהשגחתו התמידית וזוהי כל עבודת האדם להאיר את חשכת העולם ולהמשיך גילוי אלקות בעולם והעניין בזה שהאדם בכל הזדמנות צריך לחפש איך ובמה להמשיך הגילוי דלא כל העיתים שוות. דהעניין בזה הוא כי מצד הנשמה הרי כל הנשמה תהלל ה' אלא שהגוף מסתיר וצריך לחפש הזדמנות להוריד את הגילוי בשכל אנושי ודו"ק והנה כשנמצאים באוויר ולכאורה תלויים בהארבע המנועים של הענק המעופף הנה כל רגע מרגישים בפועל ממש את ההתחדשות הכל-רגעית ולכאורה בשכל אנושי אין הבנה והסבר במה נחלקו מכדור הארץ הרי גם הוא תולה על בלי מה. אלא התירוץ בזה ע"פ שכל כי זה מעשה הבורא וזה מעשה בני אדם וא"כ כבר מורגש במוחש הגילוי אלקות שבזה ובזה צריך להיות התבוננות רבה לשעה ארוכה שירגישו זה בכל האברים בכל נפשך ואותו דבר ממש הוא בעולם הקטן שכל כל קיומו וחיותו הוא רק על מנוע אחד קטן הוא הלב ואם כן כל שכן שהוא צריך להרגיש ולהלל על כל נשימה ונשימה ובהנוגע לפועל לשמור ולקיים כל מצוות התורה שזהו הקשר לבורא עולם וכשהוא דבוק בחי בעצם הרי הוא חי ומתקיים וגם עכשיו בנסיעתי זאת לקחתי דולר ממשה לנדא ודולר מיעקב כץ לשליחות מצוה שהתורה גזרה ששלוחי מצוה אינם ניזקים וכו'. וד"ל

רעיתי והילדים היקרים כשיצאתי למטוס חיפשתי אתכם ביציאה אבל בבירור לא ראיתי אתכם אבל גם מהדימיון שהי' נדמה לי שזה אתם כבר נהנתי וכך הוא גם בהתבוננות אלוקות כתוב בפ' י"ד בתניא שיתבונן וישמח ויתענג בגדלות א"ס ב"ה אף שיודע בנפשו שלא יגיע למדרגה זו באמת לאמיתו כי אם בדימונות אף על פי כן הוא יעשה את שלו כי גם על ידי הדימיון מתקרבים לבורא ית' כיוון שהאמת הוא כך וזה רק העלם והסתר ולכן גם על ידי דימיון קרובים קצת אל האמת וד"ל

איני יכול להאריך הרבה במכתבי זה כי נוסעים יחד ואינם מאפשרים לי לעסוק בעניינים שלי. אף שבמקום אני רחוק מכם אבל כולכם יחד וכל אחד בפרט נמצא בתוך ליבי ממש ואף שרק כלפני שעתיים נפרדנו הנה ליבי כבר מלא געגועים עזים ובפרט שמרחוק מרגישים על כל אחד רק מעלות והחסרונות נעלמים והאמת הוא כך כי החסרונות הם לא מן העצם אלא דבר נוסף וממילא מובן שקל להיפטר מהם אלא שצריכים קצת רצון. אני מקווה ומאמין באמת ואין לי שום צורך להזכיר ולהזהיר אתכם להקל על האמא תחי'. נשיקות חמות לכל אחד ואחד בנפרד ליוסי איציק שמוליק דובי היקרים שניאורק'ה מוישל'ה ושושי המתוקים.

שלכם באהבה אבא לכולם

o o o

מתוך המכתבים שכתב בעת שהותו אצל הרבי

...אח"כ נכנסתי להתפלל מעריב עם הרבי שליט"א. הרבי נכנס נתן מבט חד על הקהל כדרכו. ובפרט על האורחים...

על אף עייפותי לא יכולתי לישון הרבה ובארבע התעוררתי... למדתי קצת בבוקר... הלכתי למקווה והתפללתי לבד בעזרת נשים כדרכי והלכתי למניין הרבי לומר סליחות ולשמוע קריאת התורה. הרבי שליט"א עלה לתורה אחרי הקריאה ניגשתי לברך ברכת הגומל ליד הרבי ממש והוא ענה מי שגמלך טוב הוא יגמלך כל טוב סלה. כובדתי בהגבהה בהתחלה נבהלתי קצת כי לא ידעתי איך הולכים אצל הרבי כידוע שאף פעם איני מבחין בדברים החיצוניים וכאן זה התנקם בי בכל זאת החלטתי בשני' להסתובב כך להראות דבר הראשון לרבי את הכתב ואח"כ הראתי לכל הקהל. וכנראה שעשיתי טוב כי אח"כ לא העירו לי על זה...

..אתמול אחרי שגמרתי לכתוב אליכם התפללתי מנחה עם הרבי שליט"א והרבי עלה למפטיר כבר כתבתי שגילוי רגשות והתרשמויות מהרבי אין מקומם במכתב...

..את ההתוועדות של פורים בוודאי שמעתם בשידור וכך ודאי שמעתם שזאת היתה התוועדות שמחה במיוחד. ודאי שמעתם את הצפצופים שהרבי הורה כל פעם לצפצף...

...יוסי תמסור דחוף ל... שאת השיחה שהוא שלח לכאן לא הכניסו כלל לרבי זה לא מוצא חן בעיני המסדרים. ושיעשה אחד משתי פנים איך שהוא מבין או שידפיס זה כבלתי מוגהת או שיבחר שיחה מלקוטי שיחות וידפיס זה אבל שישתדל שזה יצא לי"א ניסן...

..סליחה על אי כתיבתי מיום שישי אבל האשמה לא תלוי בי פשוט יום שבת ה' אסר לכתוב ביום הראשון הייתי טרוד בהפתקה של היחידות ביום שני הייתי צריך להכניס פתק לברר משהו בקשר ליחידות והיום בבוקר אני צריך לומר שיעור בישיבת אהלי תורה ...

ביחידות הייתי בערך קרוב לעשרים דקות הרבי ענה לי חלק משאלותיי הפרטיים דיבר הרבה בקשר לישיבה ענה לי על פתקאות של... בירך את כולנו הכנסתי גם את האבא והאימא בפתק וגם הפתק של... ושל עוד בחור אחז אז ואמר שיקח את כ"ז לאוהל. את הפרטים אמסור אי"ה בבית. בקשר לשאלתי הידועה ודאי גם לכם שחק הרבה ואמר הלוואי שכולם ישאלו תיקונים על עניינים כאלו ואמר שאתנהג כמו עד עתה ובפרט באה"ק. ורק בשביל השחוק הזה לבד הי' כדאי כל השנים לנהוג כמו שנהגתי...

..בקשר להת"ת כמעט שהרבי לא ענה לי וראיתי שהוא מתחיל להיפרד שאלתי אותו מה עם הת"ת ואז ענה בקיצור אבל דברים ברורים... רצתי למנחה של הרבי אבל הרבי לא יצא למנחה וכן עדין לא ענה לי על הפתקה ששלחתי לו...

[...] מבקש שאכתוב מהיחידות ומהרבי הוא שוכח שדברים כאלה א"א להעלותם על הכתב. מה שאפשר לכתוב מהיחידות כתבתי לכם כבר. הרבי דיבר עוד כמה וכמה עניינים שאין מקומם על הכתב. איך הרבי מתפלל כבר גם כתבתי שצריכים קודם לבד להתפלל ורק אז אפשר לראות מה שהוא אבל בלי זה רק חיצוניות בעלמא... הייתי כבר צריך לשוב מיד אחרי היחידות וההתוועדות הראשונה כי זה כבר יכול להספיק לדי הרבה זמן וכל מה שדוחסים יותר אין זה נקלט וזה נשאר הכל בחיצוניות...

הקשר לת"ת
הרבי דיבר
במקום
הוא שוכח
לכתוב
מהיחידות
כתבתי
לכם
כבר
הרבי
דיבר
עוד
כמה
וכמה
עניינים
שאין
מקומם
על
הכתב
איך
הרבי
מתפלל
כבר
גם
כתבתי
שצריכים
קודם
לבד
להתפלל
ורק
אז
אפשר
לראות
מה
שהוא
אבל
בלי
זה
רק
חיצוניות
בעלמא
הייתי
כבר
צריך
לשוב
מיד
אחרי
היחידות
וההתוועדות
הראשונה
כי
זה
כבר
יכול
להספיק
לדי
הרבה
זמן
וכל
מה
שדוחסים
יותר
אין
זה
נקלט
וזה
נשאר
הכל
בחיצוניות

הוספה

רשימה זו נמצאה בארכיונו של סבא, והיא תיאור ותוכן קצר מהתוועדות של הרבי, בכתב ידו של ידידו הר' נחמן סודאק ע"ה

ב"ה קטעים משיחת כ"ק אדמו"ר שליט"א בש"מ סיון פ' במדבר תשי"ד בתוך דברי השיחה אמר בזה"ל לערך, ומכאן הוראה לרבים, די הכנה צו מ"ת איז אריין נעמען וואס מער אידן אין מחנה ישראל (הכוונה למחנה בני"י שומרי תומ"צ), חאפן א אידן און מצרף זיין עם למנין ישראל, וצירוף זה עצמו פועל בו (בהזולת) הזזה, ונוגע גם לעצמו, כי ע"י הכמות הוא האיכות, אמנם צריך גם עבודה עם עצמו דבמ"ת היו כולם שלמים בראי' ושמיעה, מה שנוגע לזולת א"צ להתחשב עם מצבו, אבל לעצמו דארף מען וויסן דעם אייגענעם חשבון, ולתקן כל עניניו עד כמה שידו מגעת, ואחרי זה צוה לנגן את הניגון "עסן עסט זיך",

קודם מ"ת ביקש הקב"ה ערבות, וכשאמרו בנינו ערבים זה נתקבל, ולכן קודם מ"ת, דארפמען ארויסגיין אין גאס, חאפן אידישע קינדער, אינגעלעך מיידלעך, אדער א אלטן אידן אדער א פרוי, אבער אין תומ"צ זיינען זיי תינוקות, ולקרבים ליהדות, וכאשר יצרפו יהודים יתקנו את עצמם שיהיו צבאות ה', און מען וועט בריינגען ערבים ויוכלו לקבל את התורה,

(ב) תוכנה בערך: הטעם מה שהוצרכו ישראל במדבר ליוצאי צבא אף שהיו ענני כבוד שהרגו נחשים ועקרבים ויישרו כל ההרים, ובכ"ז היו צריכים אנשי צבא בישראל, והתנאי בין תנאי אנשי הצבא מבואר (בחומש דברים) במשנה תורה שלא היו בעלי מום, והכוונה בעלי מום ברוחניות, דרוחניות וגשמיות קשורים זה בזה, כמו שאמרו חז"ל, חש בראשו יעסוק בתורה, חש בגרונו יעסוק בתורה, שע"י שלומדים בתורה במקומות המתאימים, עי"ז מתרפאת המחלה וכאשר לא יהיו בעלי מום ברוחניות יהיו בריאים בגשמיות, ופעולת אנשי הצבא שבישראל הי' שהפילו פחדם על העמים שלא לחמו כלל, ובעבודת השם הוא: דגם אלו שלא יצאו "אין וועלט" גם להם זה נוגע, כי עצם המציאות שישנם כאלו שהרי יושבי בתי הכנסת ובתי המדרש "אין די כתלי הישיבה" (כי היו תלמידי הישיבה) הרי זה מונע את המלחמה של הצד שכנגד, לפי שיודע שינוצח - ואח"כ אמר כשצחוק על פניו הק' - און אזוי וויא בא אונז איז דא יעצט א איש צבא א מפקד אין צבא, א קצין און אדתי, און מיט אגאנצע בארד, זאל ער מגייס זיין צום צבא ישראל אין רוחניות, וצוה לנגן "מארש", ואח"ז היו עוד שיחות וניגונים רבים וכ"ק שליט"א הי' מנצח על הנגינה וגם צוה לרקוד במקום, וכ"ק שליט"א בעצמו עמד במקום מושבו, ורקד במקום כשהוא מנצח את כל הקהל

להגביר השירה והניגון, בפני כ"ק שליט"א הזיעו והתאדמו, מתוך שמחה זו, ואמר שזהו הכנה לקבלת התורה שצריכה להיות בשמחה, ובסוף צוה להרבות בשמחה וריקוד וכ"ק גם השתתף בזה ואמר צו מ"ת דארפמען גיין מיט א טאנץ וויא דער רבי האט געזאגט קבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

נחמן סודאק

○ ○ ○

לפנינו רשימה מרתקת שנמצאה בארכיונו של סבא, רשומה בכתב ידו, ותוכנה - דוגמא המבארת היטב עניין כללי בתורת החסידות.

ברשימה זאת ניתן להבחין היטב בסגנונו המיוחד של סבא, הן בבהירות הרצאת הדברים והן בסגנון המאפיין בגישתו של סבא להתעסקות בחסידות מתוך התבוננות מוחשית³⁷ מאוד, ובהשלכה מיידית ב'עבודה' בכל שלב של ה'השכלה'. ביטוי בולט במיוחד לכך - בשורה המפתיעה בחריפותה בסיום הרשימה.

'יחודא עילאה' ו'יחודא תתאה' - דוגמא ל'ביטול במציאות' ו'ביטול היש'

שם הוי' מאיר על ידי שם אלוקים.

כגון [ש]הרבי נמצא איתי באותו חדר, שאז אני בטל במציאות, דהיינו ואני שאיני מסוגל לעסוק בצרכי גופי כלל. וכן אם מחיצה של זכוכית מבדילה ביני לבין הרבי והוא רואה אותי, הרי זה כבאותו חדר בטל במציאות.

אמנם אם מחיצה של אבנים מפרידה בינינו הרי הוא בהעלם, ואז נעשה אני למציאות. וזכוכית אטומה הרי היא כמחיצת אבנים.

והנה אינו מובן, הרי אני מאמין באמונה שלימה שהרבי יודע הכל ויכול להסתכל גם בעד האבנים, [ו]מכל מקום אין זה משפיע עלי כמו שאני רואה שהוא מסתכל עלי. והוא, כי זה רק באמונה שהיא למעלה מכוחות פנימיים ואינה משפעת על כוחות פנימיים.

אמנם, אם יראו לי דוגמא של זכוכית שחורה שרואים רק מצד אחד, אז אני יודע בבירור שהרבי רואה אותי, אבל אני לא רואה אותו בעיניים גשמיות אלא בעין הרוחני, הנני בלי התבוננות שהוא רואה אותי אין זה משפיע עלי, אבל על ידי התבוננות זה משפיע ואני אתבטל. אמנם אין זה דומה לביטול של זכוכית לבנה שקופה.

37) דוגמא נוספת לסגנון ההתבוננות המוחשית הזו ניתן למצוא במכתב השני מהנסיעה בתשל"ג - לעיל עמ' 37-38.

(זה משל שהשם אלוקים מסתיר רק לגבי הנבראים ולא לגבי הבורא)
הנה המדריגה האמיתית בזה, שעל ידי ההתבוננות נעשה כאילו שהזכוכית היא שקופה ממש.

[כי] 'יודע' - היינו שמיעה, ו'אין דומה ראי' לשמיעה'.

כל זה 'יחודא עילאה', [כיוון] שהרבי מובדל ממני בתכלית, ואיני תופס שום מציאות לגבי הרבי.

'יחודא תתאה' הוא כשתחת המחיצה נמצא מחנכו, שה'מקבל' מעריך אותו ויש לו דרך ארץ ממנו, הנה כיוון שהוא בערכו אינו מתבטל לפניו. אלא שעל כל פנים אינו עושה נגד רצונו.

וזה דוגמא בשני סוגים: רב א' אומר שיעור בסתרי תורה בפני מקובלים גדולים, אז אני מתבטל לגמרי דהיינו איני תופס מקום כלל, לא בעיניו וכן אני בעיני עצמי ('וכן היינו בעיניהם'). מה שאין כן אם אומר שיעור בנגלה לפניי, דאף שהשיעור הוא מופלא איני מתבטל לגמרי להיות 'אין', אלא 'ביטול היש' בלבד, הוא 'יש' גדול ואני 'יש' קטן.

ועל ידי מ"ח צירופים אחרונים דשם אלוקים, הנה כיוון שמסתיר, הנה מצד החוצפה אני אומר שכיוון שאיני רואה אותו 'אין לי אלא מה שאני רואה', והידיעה כאין, מי אומר שזה אמת, וסברות - [הרי] אני יכול לומר סברה הפוכה, דאינו מתעניין בי וכדומה, והרי זה כאילו אינו רואה ואני מציאות גמורה. ולדוגמא: ילד רואה דרך זכוכית דבר המבהיל, יתבהל מאוד. מה שאין כן אם הזכוכית אטומה אינו שם לב כלל, כי אין לו דעת להתבונן. וכן מי ששכלו עבים וגסים ('דער³⁸ וואס איז נידעריק און גראב פילט נישט זיין נידעריקייט און גראבקיטי').

משל ל'יש מאין' שכשיסתלק הכח דדבר ה' יתבטל הנברא: מפנס³⁹ שנראה מציאות ואינו אלא הפנס. וכשתסתירו לא יראה על המסך כלום. וכן אם יפעיל אור חזק בפנס, לא תראה התמונה כלל, שהיא בטלה לגבי האור כביטול זיו השמש בשמש.

למשל שתיית חלב עם ליקר זה חוצפה של קליפה

לסיים בדבר טוב - שורה נוספת שנמצאה ברשימותיו של סבא,

נקודה שכתב בהכרח העבודה ד'יחודא עילאה' דווקא:

'כד אתכפייא סטרא אחרא' - בניין בית המקדש, [אך] 'להביא לימות המשיח' - [הוא] לא על ידי 'עבודת הבירורים' [ש] היא 'יחודא תתאה', וצריך 'יחודא עילאה'.

לזכות

החתן התמים הרב **נחום בנימין שלמה**

והכלה מרת **מושקא רחל**

שיחיו

רביסקי

לרגל נישואיהם בשעתו"מ